

เรื่องเมืองลวรรค์

ของ

เสฐียรโกเศศ

บุตร - ชิดา

นิพนธ์ขึ้นในงานนิมาปนกิจศพ

294.3123

จน คุ่มรอด

๑197รต

รตเกิดเชษฐาราม

ฉันท & ชนวาคม พ.ศ. ๒๔๙๗

เรื่องเมืองลวรรค์

ของ

เสฐียรโกเศศ

บุตร - ธิดา

พิมพ์อุทิศในงานฌาปนกิจศพ

นางล้วน คุ่มรอด

ณ วัดโปรดเกตุเชษฐาราม

วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๗

หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร

๒๒

ศิลปกรรมศาสตร์

๒๒-๒๒

หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร

ศิลปกรรมศาสตร์

หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร

เลขห้อง กก.

294.3123

เลขหมู่ อ 197 รด

015384

เลขทะเบียน ๖๖๓๐๘๕๐๕๗

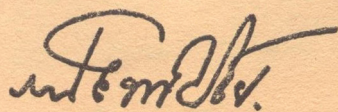
แก้คำผิด

หน้าคำนำ	บรรทัด	3	หนังสือ	แก้เป็น	หนังสือ
หน้า 1	„	6	ชา	„	เขา
		13	แก	„	แก่
หน้า 10	„	สุดท้าย	มาตุดี	„	มาตุดี
„ 14	„	แรก	อนทร์	„	อินทร์
„ 38	„	8	ดง	„	ดั่ง
„ 43	„	12	ไป นจัต	„	ไปจนจัต

คำนำ

นายชวนท์ คุ่มรอด ได้มาแจ้งความ ณ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากรว่า ประสงค์จะพิมพ์หนังสือเรื่อง เมืองสวรรค์ ของเสฐียรโกเศศ สำหรับแจกในงานฌาปนกิจศพ นางล้วน คุ่มรอด ผู้เป็นมารดา ณ วัดโปรดเกตุเชษฐาราม ในวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

กรมศิลปากรไม่มีความขัดข้องประการใด ยินดีอนุญาตให้นายชวนท์ คุ่มรอด พิมพ์หนังสือเรื่อง เมืองสวรรค์ ของเสฐียรโกเศศ ได้ตามความประสงค์ และขออนุโมทนากุศลบุญราศี ทักษิณานุปะธาน ซึ่งนายชวนท์ คุ่มรอด ได้นำเพิญในครั้งนั้น ของจงสำเร็จผลแก่นางล้วน คุ่มรอด มารดาผู้ล่วงลับไปแล้วตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายกทุกประการเทอญ.

พ.อ.

อธิบดีกรมศิลปากร

๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๕๓

นางล้วน คุ่มรอด

ชาติะ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๑

มตะ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๓

ประวัติย่อ

นางล้วน คุ่มรอด เกิดเมื่อวันจันทร์ ที่ ๑๑ มิถุนา
ยน พ.ศ. ๒๔๓๑ ณ บ้านตำบลเชียงใหม่ (บัดนี้เป็น
ตำบลทรงคนอง) อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทร
ปราการ เป็นบุตรคนที่ห้าของนายอุ่น และนางทิม
อุ่นจิตร มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๕ คน ได้ทำ
การสมรสกับนายแปลก คุ่มรอด เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐
และอยู่กินด้วยกันมาตลอด จนถึงแก่กรรมด้วยโรคอัม
พาต เมื่อวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ณ
บ้านปากคลองลัดตะนง ตำบลทรงคนอง อำเภอพระ
ประแดง จังหวัดสมุทรปราการ อายุได้ ๖๗ ปี ใน
ระหว่างอยู่กินกับสามีบุตรด้วยกัน ๑๑ คน แต่ถึงแก่
กรรมเสียแต่เยาว์วัย ๒ คน เหลืออยู่อีก ๕ คน

นางล้วนเป็นภุมนีสัยเออเพื่อ แอ่แอ่โอบอ้อมอารี
แก่บุคคลทั่วไป เมื่อมารดาถึงแก่กรรมก็ได้ทำหน้าที่
เลี้ยงดูน้อง ๆ แทนมารดาด้วยความรักใคร่เอาใจใส่
ตลอดมา และเมื่อได้สมรสแล้ว ได้ปฏิบัติหน้าที่ของ
แม่บ้านเป็นอย่างดีด้วยความมานะอดทน เลี้ยงดู

อบรมสั่งสอนบุตรธิดา โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก
 ประการใด สำหรับญาติมิตรไม่ว่าของตนหรือของสามี
 นางล้วนได้ต้อนรับเลี้ยงดูโดยอภัยสัณห์ จึงเป็นที่
 รักใคร่นับถือของญาติมิตรทั้งหลาย ทั้งเป็นผู้ที่เลื่อมใส
 ในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง โดยได้ถวายอาหาร
 บิณฑบาตรแก่พระสงฆ์ทุกเช้าเป็นกิจประจำวัน และ
 ไปบำเพ็ญทานรักษาศีลปฏิบัติพรตเกิดุเชฏฐาราม
 ทุกวันธรรมสวนะ เป็นต้น เมื่อมาถึงแก่กรรมไปเสีย
 เช่นนี้ ย่อมเป็นที่อาลัยรักแก่บรรดาญาติมิตรและผู้ท
 สนิทสนมคุ้นเคยทั่วไป.

คุณแม่วรรณกุมารอดได้ลาโลก
 ฝากความโศกเศร้าขงคณิงหวน
 แก่ญาติมิตรบุตรธิดามวล
 แม่เต็ดด้วนจากไปอาลัยราน
 ขอคุณแม่จงสุสุคติ
 บำเพ็ญวิเศษธรรมกรรมฐาน
 ครอบพันโอมโลกธรรมแสนสำราญ
 สุนิพพานปราชิตสมมาตเอย.

บุตร — ธิดา

เรื่องเมืองสุวรรณ

—๑—

จะเล่าเรื่องเมือง สุวรรณและ ชาวสุวรรณ ตาม ที่มักกล่าวไว้
ในหนังสือไตรภูมิพระร่วง

ตั้งขึ้นไปไกลจากพื้นดินแห่งโลกนี้ได้ ๔๖,๐๐๐ โยชน์ถึง
สุวรรณชนแรกเรียกว่าจาตุมหาราชิกภูมิ แปลว่าเป็นแดนแห่ง
& มหาราช สุวรรณชนคงอยู่เหนือจอมเขาขุคนธร อันเป็น
เขาเทือกแรกในเทือกทั้ง ๗ ที่ล้อมรอบเขาพระสุเมรุ บนเขา
ขุคนธรทั้ง ๔ ทิศ โดยถือเอาเขาพระสุเมรุเป็นหลัก มีเมือง
ใหญ่ ๔ เมือง เมืองอยู่ที่ทิศตะวันออกของเขાพระสุเมรุ มีท้าว
ธรรฐเป็นพระยา เป็นใหญ่แก่บริวารพวกคนธรรพ (คน
ธรรพเป็นอมมนุษย์จำพวกหนึ่ง รูปร่างตามที่เข้าใจกันเป็นครึ่ง
เทวดาครึ่งมนุษย์ เป็นนักเดงดัดดีด่าแสบและชอบผู้หญิง แต่
คนธรรพของอินเดีย คอนบนเป็นรูปมนุษย์คองล่างเป็นรูปนก)
เมืองทางทิศตะวันตก มีท้าววิรูปักษ์เป็นพระยา เป็นใหญ่แก่
พวกนาค เมืองฝ่ายทิศใต้มีท้าววิรูปหคเป็นพระยา เป็นใหญ่

แก่พวกกุมภันท์ (กุมภันท์เป็นยักษ์ชนิดหนึ่ง ว่ามีท้อง
ใหญ่และมีอันตรายเหมือนหม้อ ทางไทยถือเท่ากับพวกยักษ์
ไม่ผิดแปลกอะไรกัน) เมืองฝ่ายทิศเหนือมีท้าวไพศพเป็น
พระยา เป็นใหญ่แก่พวกยักษ์

ท้าวมหาราชทั้ง ๔ นี้ เรียกเป็นสามัญว่าท้าวจุโลก
บาดหรือโลกบาดทั้ง ๔ คือเป็นผู้ดูแลรักษาโลกทั้ง ๔ ทิศ ตาม
วัดของจีนจะขาดรูปโลกบาดทั้ง ๔ นี้ไม่ได้ ต้องทำเป็นรูปไว้
ค่อนหน้าวัด เรียงกันข้างละ ๒ องค์ โลกบาด ๔ องค์นี้ทาง
ดัทธิศาดนาของฮินดูเป็นอีกอย่างหนึ่ง คือ :—

โลกบาดประจำทิศตะวันออก ฮินดูเป็นพระอินทร์
พุทธศาสนาคือเป็นท้าวธตรฐ

โลกบาดประจำทิศใต้ ฮินดูเป็นพระยม พุทธศาสนาคือ
เป็นท้าววิรูปหก

โลกบาดประจำทิศตะวันตก ฮินดูเป็นพระวรุณ
พุทธศาสนาคือเป็นท้าววิรูปักษ์

โลกบาดประจำทิศเหนือ ฮินดูเป็นพระกุเวร พุทธ
ศาสนาคือเป็นท้าวไพศพ

องค์ หอง นตรง กนทง อินทุ และพุทธร เพราะพระฤเวระและ
 ท้าวไพศัพเป็นองค์เดียวกัน ชาวบ้านเรียกว่าท้าวเวสสุวรรณ
 คนแต่ก่อนมักเชวณรูปภาพเป็นพระยาักษ์ ถือกระบองยื่น
 แฉงแย้อยู่เหนือเปิดตำหรับเด็กอ่อนนอน เพื่อกันอันตรายจาก
 ผีและยักษ์จะมาทำร้ายแก่ทารก ที่เชวณห้อยรูปท้าว
 เวสสุวรรณ เพราะถือว่าท่านเป็นนายผีนายยักษ์ มันไม่กล้า
 เข้ามารบกวน ด้วยเห็นนายของมันยืนเฝ้าอยู่ ที่ท้าว
 เวสสุวรรณดูแลบ้องกันเด็ก เข้าใจว่าเป็นเพราะคนเป็นพาหะ
 ตำหรับท่านขึ้นไปไหนมาไหน คือทรงชักคนต่างมา คนจึงเป็นบริ
 วารของท่านด้วย ท่านจึงคอยดูแลบ้องกัน ประคูกำแพงรอบ
 บริเวณพระตำหนักสวนจิตรลดารโหฐาน พระราชทานชื่อไว้
 เป็นโลกบาดทง ๕ นับตั้งแต่ประตูทิศตะวันออก คำนถถานี่
 สวนจิตรลดามาได้ไปตะวันตกแล้ววกขึ้นเหนือ มีชื่อโลก
 บาดคามชื่อของลัทธิฮินดูโดยลำดับคือ ประตูพระอินทร์อยู่ชม
 ประตูพระยมอยู่คน ประตูพระวรุณอยู่เจน ประตูพระฤเว
 ระอยู่เฝ้า ชายุเทวดาในชั้นจาตุมหาวราชิกภูมิ ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นต่ำ
 ที่สุดได้ ๕๐๐ ปี ทิพ เทียบเท่ากับ ๘ ล้านปีในเมื่องมนุษย์ เทวดา

เหล่าน้อยู่ปราสาทแก้ว ดอยอยู่กลางอากาศเรียกว่าวิมาน
หรือพิมาน ปราสาทนั้นกว้างเป็น ๓ ขนาด ๘๐๐ โยชน์ ๑๖,๐๐๐
โยชน์ และ ๘๘,๐๐๐ โยชน์ ครอบภาพวิมานบนดั่งวรรค์จะ
เห็นเป็นแบบเดียวทงหน คือเป็นปราสาท ๓ ยอด ๓ ช่อง ช้าง
ในช่องเป็นดั่งแดง ๆ ตั้งดอยอยู่ตามก้อนเมฆ พอเห็นกรูได้ทันที
ว่านั่นเป็นวิมานของเทวดาไม่มีผิด

ผู้ใดกระทำบุญกุศลไว้ ตายแล้วก็ไปเกิดเป็นเทวดาชั้น
นี้ ถ้าไปเกิดใน “ฉัภพ” ในปราสาทหรือวิมานของ
เทวดาองค์ใด ได้ชื่อว่าเป็นลูกสาวของเทวดาองค์นั้น (ฉั
ภพ เห็นจะหมายถึงฉัภพ เพราะลูกสาวใครมีกิริยาจา
เรียบร้อยมักเปรียบว่าเหมือนฉัภพไว้) ถ้าผู้ใดไปเกิดเห็นอ
ทนน ได้ชื่อว่าเป็นเมียเทพยดาเจ้าของพิมานนั้น ถ้าไปเกิด
แทบคั่นแท่น ก็ต้องเป็นสาวใช้ของเทพยดาองค์นั้น ผู้ใดทำ
บุญน้อยไปเกิด ภายใน กำแพง ของเทวดา เจ้าของ พิมาน องค์ใด
ก็เป็นไพร่ฟ้าของเทพยดาองค์นั้น ถ้าไปเกิดนอกกำแพง อัน
ทราบไม่ได้ว่าเป็นแดนวิมานของเทพยดาองค์ใด พระอินทร์
ต้องเสด็จลงมาตัดสิน ถ้าเวลาดึกบ่ายหน้าไปข้างวิมานของ

ใคร ก็ทรงตัดสินดั่งให้แก่เทพยดาองค์นั้น ถ้าแรกเกิดนอน
หงายหน้าชนไปฝ่ายบน ไม่บ้ายหน้าไปทางทิศใด พระอินทร์
ก็เอาไวเป็นไพร่ฟ้าของพระองค์ ที่พระอินทร์ได้ตั้งลงมาตัดสิน
ก็เพื่อบริการให้เทวดาวิจาทกัน ข้อความตอนนั้นดูเหมือนจะแต่ง
เรื่องไปเกิดของเทพธิดามากกว่าเรื่องเกิดของเทพบุตร ยิ่ง
กว่านั้นแม้ ไปเกิดเป็น เทพธิดา ก็ไม่ปรากฏ ว่าเคย ได้เป็นศัวนาย
เจ้าของวิมาน

ผู้ไปเกิดเป็นเทวดา พอเกิดเป็นศัวกัใหญ่ขึ้นในทันทีบัด
เดียวและประดับด้วยถนิมอาภรณ์รุ่งเรือง เหตุนี้เทวดาจึง
แปดว่าผู้มีแสงรุ่งเรือง เทวดานี้มีรูปโฉมโฉมพรรณ
นุ่มและงามดังดาวอันได้ ๑๖ ปี มีศัวนันบริดุษฎ์ผู้ครอง
หามถินบิมิได้เคย จะมีกลิ่นเหม็นกลิ่นร้ายในกายศัวน้อย
หนึ่งกับหอมมเดียว ตรงนั้นดูเหมือนจะกล่าวถึงลักษณะเทวดา
ผู้หญิงมากกว่าลักษณะของเทวดาผู้ชาย เพราะไม่มีหนวด
เทวดานรุษมีคทาตัวให้เล็กใหญ่เท่าใดใดทั้งนั้น นิมิตตัว
ให้เล็กเท่าปดายผมกนิมิตได้ และอยู่รวมกัน ๒๐ องค์บ้าง
๕๐ องค์บ้าง ๖๐ องค์บ้าง ๘๐ องค์บ้าง และกินอาหารทิพย์ทุกวัน

ไม่ได้บอกว่าการที่เทพดากิน มีลักษณะอย่างไร เห็นจะเป็นอาหารที่มนุษย์กินนั่นเอง ดูเครื่องอาหารกึ่งพด่าปด่าที่เขาตั้งเวรเทพดาได้ อาหารที่เทพดากินเข้าไป ย่อยหายแห้งไปในกายเทพดา ไม่มีมูลทรุดเหมือนมนุษย์ อยู่เป็นสุขดำรงบานใจไม่รู้เจ็บรู้ไข้ ย่อมเดินด้วยดุกและเมื่อยเข่าเดินทุกเมื่อ แต่เพราะด้วยเหตุอย่างนั้นคำ เทพดาจึง แปลว่า ผู้เดินตาม อำเภोजได้บอกความหมายหนึ่ง

สุวรรณคณจากุมหาราชิกา ย่อมเป็นที่อยู่ของเทพดาทั้งกล่าวแล้ว และเทพดาเหล่านั้นมีรูปโฉมงดงาม แต่ในมหาราชเป็นพระยาโลกบาล ซึ่งเป็นใหญ่แก่เทพดาในชั้นจึงมีรูปร่างพิสดาร เช่นท้าววิรูปักษ์โลกบาลประจำทิศตะวันตกตามชื่อก็แปลว่ามีรูปตาวิกต เป็นจำพวกมีตาถนตาโต ท้าวไพศพหรือท้าวเวสสุวรรณ ก็มีหน้าตาเป็นยักษ์และมีขา ๓ ขา เกะกะมาก ที่มีรูปเช่นนั้น เห็นจะประสงค์ให้พวกผีศาจที่เป็นมิชฌาติฐิเห็นจะได้ตกใจกลัวแล้วหนีไป หมายความว่าพวกภูติผีปิศาจ ตามปรกติมี รูปร่าง หน้าตา น่าเกลียด น่ากลัว อยู่แต่ในกระถนหยง ครอบงำตกใจ กลัวผู้ที่มี หน้าตา น่าเกลียด เหมือน

กับคน เทวดาน^๕นั้นเมื่ออยู่^๕ในวิมานเป็นปรกติของท่านอาจนีมีศ
 กายให้งามอย่างไรก็ได้ คราวนั้นปัญหาอยู่^๕ด้วยพวกบริวารของ
 ท้าวจุโลกบาท ซึ่งมีพวกคนธรรพ กุมภัณฑ์ นาค และยักษ์
 จะอยู่^๕ที่ไหน จะอยู่บนสวรรค์กับพวกเทวดาเห็นจะไม่ได้
 เพราะพวกเหล่านั้นไม่ใช้^๕เทวดา ตามคำราจะอยู่^๕ร่วมกันไม่ได้
 เพราะผิดวรรณกัน ชะรอยจะอยู่^๕ถัดแต่ต่ำลงมาตอนดินสวรรค์
 เป็นแน่ และต้องเป็นพวกอยู่^๕ต่างหากจากภูมิต่าง ๆ คืออนร-
 ภูมิ ตรีจนาภูมิ เปตภูมิ อตุรกายภูมิ และมนุษย์ภูมิ
 ด้วยจะอยู่^๕ในภูมิเหล่านั้นไม่ได้ เหตุดังนี้ท่านจึงกล่าวว่า
 อมนุษย์จำพวกนั้นกำเนิดเป็นเทวโยนิ คือจัดเข้าอยู่^๕ในจำ
 พวกกำเนิดเป็นเทวดา ดังที่พวกยักษ์พวกอสูรและพวก
 อมนุษย์เหล่านั้น จะเป็นชาวพนเมืองเดิมอยู่บนสวรรค์มาก่อน
 ตอนเมื่อถูก พระอินทร์และ พวก เทวดา แย่งเอา เมือง สวรรค์ ไป
 พวกเหล่านั้นไม่ตามพวกของตนไปอยู่^๕อื่น จึงยอมดวามักัด
 เป็นเชลยหรือซำรับใช้^๕เทวดา จึงได้มีโอกา^๕สเป็นพวกมีกำเนิด
 เป็นเทวดาด้วย

พนชนฟ้าอันชื่อว่าจาคุมหาราชกุมิชนไปได้ ๔๖,๐๐๐
 โยชน คือเท่ากัษณะจากพนแผ่นดินโดกชนไปถึงจาคุมหา
 ราธิกา กถึงดัวร์วคชนดาวดิงดี อนตงอยู่เหนือจอมเขา
 พระดีเนรราชบรรพต หรือเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่าเขาพระสุเมรุ
 ดัวร์วคชนนเป็นเมืองของพระอินทร์ ผู้เป็นพระยาแก่เทวดา
 ทงหลาย เมืองของพระอินทร์โดยกว้างคณนาได้ ๘,๐๐๐,๐๐๐
 วา (ทำไมไม่ใช่คำนวณเป็นโยชน์ก็ไม่ทราบ) มีปรางค์
 ปราสาทแก้ว และมีกำแพงแก้ว มีประตูทองประดับด้วยแก้ว
 ทง ๘ ประการ เมื่อเผยประตูจะได้ยินเสียงเป็นดนตรีอย่าง
 ไพเราะ กถางนครไครตริงษ์หรือเมืองดัวร์วคชนดาวดิงดี
 มีโพชนคัวมานหรือปราสาทเป็นที่ประทับของพระอินทร์ ตั้ง
 อยู่ท่ามกลางพิภพดาวดิงดีโดยดั่งได้ ๒๕,๖๐๐,๐๐๐ วา ประ
 ดับด้วยดัดคพิรตนะคือแก้ว ๘ ประการงามนั้งามหนา ไพช
 ยนต์ปราสาทนประกอบด้วยเชิงชันชาดา ๓๐๐ ชาดา แต่ละ
 ชาดามีวิมานได้ ๘๐๐ วิมาน วิมานหนึ่งมีนางเทพอัปสร ๘
 คน ๆ หนึ่งมีนางฟ้าเป็นบริวาร ๘ คน รวมนางเทพอัปสรซึ่ง
 อยู่ในโพชนคัวปราสาทได้ ๒๕,๐๐๐,๐๐๐ คน

คำว่าสวรรค์ซึ่งอยู่บนฟ้าและเป็นที่เทวดาอยู่ เดิมเขา
 หมายเอาชนฟ้าของพระอินทร์แห่งเดียวเท่านั้น ตรงกันกับคติ
 ของลัทธิศาสนาฮินดูหรือไศยศาสตร์ ซึ่งเขามีแต่เมืองฟ้า
 เพียงชนเดียวคือสวรรค์ แปลว่าเป็นที่มืดแต่ความสว่างรุ่งเรือง
 นอกจากสวรรค์เขายังมีเมืองฟ้าของพระเป็นเจ้าทั้งสาม คือ
 ไวกุณฐ์ (ไวภุกุณฐ์ในไทย) แห่งวิษณุโลกของพระวิษณุหรือ
 พระนารายณ์ เขาไกรลาศแห่งคิวดโลกหรือโคโลกของพระคิว
 หรือพระอิศวร และสัตยโลกของพระพรหม ผู้จะไปเกิดใน
 โลกของพระเป็นเจ้าทั้งสาม โลกใดโลกหนึ่งได้ ต้องเป็นผู้
 ภาวนาถึงพระองค์โดยเฉพาะ จึงจะขึ้นไปอยู่ได้ นอกจาก
 นั้นแล้วถาอย่างคักไปเกิดได้เพียงบนสวรรค์เท่านั้น ต่อมาเกิดมี
 เมืองฟ้าเป็นหลายชั้น คำว่าสวรรค์ก็เป็นใช้ได้ทั่วไป ครอบ
 เมืองฟ้าได้ทุกชั้น เพราะเป็นเมืองสว่างรุ่งเรืองทงหน คดอดจน
 เมืองฟ้าในลัทธิศาสนาอื่นก็เรียกว่าเมืองสวรรค์ได้ เมื่อคำ
 สวรรค์ใช้แทนคำว่าเมืองฟ้าเมืองเทวดาได้ทั่วไป ไม่จำกัด
 แต่เป็นเมืองฟ้าของพระอินทร์ เมืองฟ้าของพระอินทร์จึงต้อง
 มีชื่อเรียกเป็นพิเศษอีกชื่อหนึ่ง คือสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่ง

เป็นคำบาดัแปลว่า ๓๓ ในทนต์หมายเอาเทวดาชั้นผู้ใหญ่ ซึ่ง
 มอญด้วยกนบนดววรรคชน ๓๓ องค์ ดังที่เรียกว่าไตรตรังษ
 ซึ่งเป็นคำสันสกฤต แปลว่า ๓๓ เหมือนกัน เหตุฉะนั้นในหนังสือ
 ไทยจึงใช้ทั้งสองคำ ดุดแต่จะฟังเสียงเหมาะคำไหนก็ใช้คำนั้น
 ที่ว่ามีเทวดาผู้ใหญ่ ๓๓ องค์ นั้น ในจำนวนรวมทั้งพระอินทร์
 ด้วย ซึ่งมีเรื่องเล่าว่า เดิมพระอินทร์เป็นมนุษย์ชื่อมฆมาณพ
 มีเพื่อนสนิทอยู่ ๓๒ คน ได้ทำบุญกุศลไว้มาก เมื่อตายจึง
 ไปเกิดเป็นเทวดาผู้ใหญ่อยู่บนสวรรค์ ซึ่งมีเมืองหกดวงอยู่
 ตรงกลางเป็นเมืองของพระอินทร์โดยเฉพาะ ชื่อว่าเมือง
 ดุสิตันแปลว่าดุจงาม เป็นชื่อมาแล้วแต่ครั้งพวกอสูรอยู่ เมื่อ
 พระอินทร์กับพวกแย่งเมืองนี้ได้ จึงคงชื่อเดิมไว้ เมืองดุสิตัน
 นมอกขอหนึ่งว่าอมรวัตถุ แปลว่าเมืองของผู้ไม่ตายคือเทวดา
 ชั้นสูงสุด ๓๒ คนที่ไปเกิดเป็นเทวดาด้วย ต่างก็มีเมืองของตน
 คงอยู่รอบเมืองดุสิตันของพระอินทร์ แบ่งกันอยู่ ๔ ทิศ ๆ ละ ๘
 เมือง จึงมีเมืองหมดด้วยกัน ๓๓ เมือง เทวดาผู้ใหญ่ห้า
 ของพระอินทร์ ๓๒ องค์ทวิจกชอกนคกมอญหลายองค์ เช่น
 มาตุลี ซึ่งมีหน้าที่เป็นตำรวจขบรวกให้พระอินทร์ เวตณุกรรม

ซึ่งเป็นนายช่างของเทวดา พระจันทร์เทพบุตร พระสุริย
เทพบุตร พระพิรุณซึ่งเป็นเจ้าแห่งฝนเป็นต้น

เรื่องจำนวน๓๓เข้าใจว่าจะไม่ใช่มาแต่เรื่องอย่างที่ได้ข้าง
ต้น เพราะ ๓๓ เป็นจำนวนเทวดาดังเดิมตั้งแต่ต้นสมัยพระเวท
ซึ่งเขาแบ่งเทวดาออกเป็น ๓ พวก พวกละ ๑๑ องค์ คือเทวดา
ซึ่งอยู่บนสวรรค์พวก ๑ มีพระวรุณ (พระพิรุณในไทย)
และพระสุริย (พระสุริย) เป็นต้น อยู่กลางฟ้ากลางอากาศ
พวกหนึ่ง มีพระอินทร์เป็นต้น และอยู่บนแผ่นดินอีกพวกหนึ่ง
มีพระอัคนีเป็นต้น พระอินทร์มีหน้าที่คอยขับไล่และประหารพวก
อสูร ซึ่งทำความผิดมาให้แก่โลก โดยใช้สายฟ้าเป็นอาวุธเรียก
วชิราวุธ เป็นเครื่องทำลายขจัดให้หมดสิ้นไป ถ้าอสูรคนใด
ทำความแค้นแค้นให้เกิดมชน พระอินทร์ก็ลงมลายู่อสูรคน
นั้นเสีย แล้วจึงให้น้ำฟ้าหรือฝนตกลงมา เมื่อพระอินทร์มีหน้าที่
คอยให้ความสว่าง และ ความชุ่มชื้น เป็นประโยชน์ แก่การเพาะ
ปลูก ซึ่งเป็นงานการสำคัญของคนสมัยโบราณดังนี้ มนุษย์
ย่อมมีความยินดีนิยมนับถือพระอินทร์ยิ่งกว่าเทพองค์อื่น ใน
ที่ลุ่มพระอินทร์ก็ให้เป็นใหญ่เหนือเทวดาอื่นทั้งหมด แม้พระ

วรุณซึ่งเป็นเจ้าแห่งฝนแห่งน้ำโดยตรง กู้พระอินทร์ไม่ได้
 เพราะทำการไม่โฆษณาออกหน้าเหมือนพระอินทร์ คนจึงไม่
 ใ้ใครรู้จัก แล้วคำว่าอินทร์มีความหมายขยายออกไปว่าผู้เป็น
 ใหญ่ ใช้ผสมเข้ากับคำอื่น แปลว่าเป็นใหญ่แก่ดังนี้ เช่น
 ผสมกับคำว่า สุระ เป็นสุรินทร์ แปลว่าเป็นใหญ่ในสุระคือ
 เทวดา ได้แก่พระอินทร์นั่นเอง ผสมกับคำ นร เป็นนรินทร์
 แปลว่าเป็นใหญ่ในนรคือคนได้แก่พระเจ้าแผ่นดิน ดังนี้เป็นคน

ต่อมา ดัทธิ คำ ฐาน พราหมณ์ คดี คดา ย เป็น ดัทธิ คำ ฐาน
 อินทร์หรือได้ยศศักดิ์ในทุกวันนี้ เทวดาครึ่งพระเวทต่างองค์ซึ่ง
 ไม่ใช่เป็นเทวดาดำคัญอะไร กลับได้เป็นใหญ่กลายเป็นพระ
 เป็นเจ้าขึ้น คือพระอิศวรและพระนารายณ์ ส่วนพระอินทร์
 ซึ่งเคยเป็นใหญ่อยู่ในสมัยพระเวทก็ถูกดุดฐานะลง แม้ยังมีคำ
 ยอมให้เป็นเทพบดีหรือหัวหน้าเทวดาตั้งเดิมอยู่ แต่ต้องเป็นรอง
 ลงมาจากพระเป็นเจ้า และมีเรื่องกล่าวถึงพระอินทร์เป็นไปใน
 ทางไม่งดงาม มีความประพฤติกเลวทรามเพราะไปผิดเมียของ
 ฤษัคนหนึ่งเป็นต้น จนต้องถูกฤษัดาบให้พระอินทร์มีหมักดับ
 หรือเครื่องหมายของผู้หญิงคิดพราวเต็มไปทั้งองค์ ภายหลัง

อินทร์ในเรื่องรวมเกียรติคุณลักษณะปน ๆ กัน ทั้งที่เป็นพระ
 อินทร์พุทธและพระอินทร์ ยืนดู ยิ่งกว่า^๕พระอินทร์ของ
 พุทธศาสนาไม่เป็นตำแหน่งประจำตายตัว ใครทำบุญกุศลได้
 มาก อาจขึ้นไปเกิดเป็นพระอินทร์ เพราะด้วยบุญบารมีที่ทำ
 ได้ เป็นพระอินทร์อยู่ตลอดเวลาดำเนินบุญกุศลยังดังให้อยู่ หมด
 บุญเมื่อใดก็ต้องจุติ คือเคลื่อนจากความเป็นขุเดิมหรือตาย
 จากเทวดา ลงไปเกิดยังภพอื่น จะไปเกิดยังภพใดภูมิใดแล้ว
 แต่กรรมที่ทำไว้ ส่วนตำแหน่งพระอินทร์ คนอื่นที่เขามีบุญ
 สมควรกัน^๕ขึ้นไปแทน และเป็นตำแหน่งคอยบังกันและดั่ง
 เสริมพุทธศาสนาให้เจริญถาวรสืบไป

เมืองสุทนต์ของ พระอินทร์บนสวรรค์ชนดาวดงดีเบอง
 ตะวันออก มีสวนขวัญ ชื่อนันทอุทยาน หรือเรียกง่าย ๆ
 ว่านันทอุทยาน แปลว่าสวนขวัญอันเป็นที่ยินดี เพราะมีต้นไม้
 ดอกไม้ดอกอย่างวิเศษและอุดม เป็นที่เด่นเด่นสดุดุดำรงกายแก่
 เทพดาทั้งหลาย โกลอุทยานทางจะเข้าดูเมือง มีสระใหญ่
 ชื่อ นันทาโปกขรณัสระ ๓ (โปกขรณัแปลว่าสระบัว) ชื่อ
 จุณนันทาโปกขรณัสระ ๓ น้ำในสระได้งามดังแผ่นแก้วอินทนิล
 ริมฝั่งสระมีศิวาแก้ว ๒ แผ่น ชื่อนันทาปริติปาदानแผ่น ๓
 ชื่อจุณนันทาปริติปาदानแผ่น ๓ เป็นแผ่นศิวิมรัศมีรุ่งเรือง
 เมื่อจับดูจะรู้สึกว่ายอนดงว่าถือนั่งเห็น (หนึ่งตัวอะไรไม่
 ทราบ จะว่าเป็นหนึ่งตัวหรือเห็นกันดังสัย)

ทางทักษิณหรือทิศใต้ มีอุทยาน ชื่อมรุตวัน แปลว่า
 สวนมะปราง สวนปารุตวันในบริเวณพระราชวังสวนดุสิต
 ก็มาแต่ชื่อแห่งสวนนี้ ไม่ในส่วนนั้นอันหอมค่อมงามนัก มี

ดระใหญ่ชื่อภัทราโบกขรณัฏระ ๑ ชื่อสุภัทราโบกขรณัฏระ ๑
 ที่ฝั่งดระมุกอนแถวชอกทราปรีติปาदानกอน ๑ ชื่อสุภัทราปรีติ
 ปาदानกอน ๑

ทางปัจฉิมทิศหรือทิศตะวันตก มีอุทยานใหญ่ชื่อจิตร -
 ดดาวัน แปลว่างามไปด้วยไม้เถา พระค่านักสวนจิตร -
 ดดาวัน ฐาน กี่มาแต่ชื่อสวนนี้ มีดระใหญ่ ชื่อจิตรโบก -
 ขรณัฏระ ๑ ชื่อจุลจิตรโบกขรณัฏระ ๑ มีแผ่นศิลาแก้ว ๒
 แผ่น แผ่นหนึ่งชื่อจิตรปาदान อีกแผ่นหนึ่งชื่อจุลจิตรปาदान

ทางทิศอุดรหรือทิศเหนือ มีอุทยานใหญ่ชื่อตักกวัน มี
 ดระชื่อขรรมาโบกขรณัฏระ ๑ ชื่อตักขรรมาโบกขรณัฏระ ๑
 มีศิลาแก้วอยู่ตมฝั่งดระ ชื่อขรรมาปรีติปาदानกอน ๑ ชื่อ
 ตักขรรมาปรีติปาदानกอน ๑

ทางทิศอีสานหรือทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีอุทยาน
 ใหญ่ชื่อมหาพต มีดระแก้วดระ ๑ (ไม่มีชื่อ) ส่วนทิศอื่น
 อีก ๓ ทิศ คือทิศพายัพ (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ) ทิศอาค -
 เนย์ (ตะวันออกเฉียงใต้) ทิศหริ (ตะวันตกเฉียงใต้)

ไม่มีกล่าวเรื่องส่วนนี้อีก ที่จริงควรมีส่วนนี้ติดกับอีกส่วน
หนึ่ง ซึ่งเป็นส่วนไม่ทุกชนิดชนปะปนกัน ดังที่ข้อความ
ในคัมภีร์บทหนึ่งคือใครจะมีจะขาดหายไป เพียงเท่าที่กล่าวมา
แล้ว ๕ ส่วน ก็มากพออยู่แล้ว เพราะเป็นส่วนตามที่พรรณนา
ไว้ มีความงามคล้ายๆ กัน จนทำให้อ่านรู้ดีเกี่ยวกับความงาม
นั้นได้ ยิ่งกว่านั้นในส่วนคงไม่มันก อย่างที่กล่าวไว้ ผูกวิหค
บ้างก็ทิวชาติ ดังเลี้ยงไฟเราอยู่เชิงเขามิรุชาติ และในสระ
คงไม่มีปลา เพราะนกและปลาเป็นสัตว์เดรัจฉาน จะเกิดอยู่
บนสวรรค์ไม่ได้

ต่อไปกล่าวถึงเรื่องรถไพชยนต์ ซึ่งชั้นตอนอย่างด้อยๆ
ข้อความไม่ติดต่อกัน ดูประหนึ่งว่ามีข้อความขาดหายไปบ้าง
เพราะชนกันว่า “แต่มีแท่นแก้วหนึ่งในรณนกวางได้ ๘,๐๐๐
วา โดยรู้ได้ ๘,๐๐๐ วา ท่านได้กรดแก้ว หนึ่งที่กลางแท่น
แก้วนกวางได้โยชน์ ๓” ข้อความเป็นดังนี้ อ่านไม่สู้ได้
ความชัดนัก ต่อไปกล่าวถึงม้าที่เทียมรถไพชยนต์ของพระ
อินทร์ว่าเป็นม้าแก้วมีจำนวนได้ ๒,๐๐๐ ตัว นึกเข้าใจยาก
เพราะม้าเป็นสัตว์เดรัจฉานอยู่บนสวรรค์ไม่ได้ แล้วกล่าวถึง

และสาเงินเป็นอาวุธ ไปยังกำแพงจักรวาลด้านทิศตะวันออก
คือทิศที่ท้าวขจรฐเป็นโศกบาตประจำอยู่ ตามคติของพุทธ
ศาสนา ฝ่ายมหายานว่า ท้าวขจรฐมีหน้าเป็นสีขาว ก็ตรง
กับที่ว่าไว้นี้ว่าเป็นเงินทอง

ท้าววิรุฬหกมีบริวาร เป็นผีเสื้อกุ่มภักดิ์ไปสู่กำแพงจักร
วาลด้านใต้ เครื่องประดับกายทั้งท้าววิรุฬหกและบริวาร แด
งวนไปด้วยแก้วมณีรัตน พวกบริวารถือพ้องถือกระบองแก้ว
มณี ท้าววิรุฬหกมีมา ทางมหายานว่าท้าววิรุฬหกมีหน้าเป็น
สีขาว ใครภุมิว่าแก้วมณีรัตน เห็นจะเป็นแก้วเขียว บริวาร
ท้าววิรุฬหกมีพวกผีเสื้อ ผีเสื้อเป็นยักษจำพวกหนึ่ง ในจำ
พวกที่เรียกว่ารากษส ซึ่งเป็นยักษร้าย ผีเสื้อเป็นคำไทยแปล
ความเชอ ถ้าอยู่ในน้ำเรียกว่าผีเสื้อน้ำค่อมเชอนา ถ้าเป็นผีเสื้อ
ยักษก็ค่อมเชอยักษ ถ้าเป็นผีเสื้อเมืองก็ค่อมเชอเมือง หมายถึง
ความว่าเป็นผีหรือเทวดาตามเชอของเมืองนั้นๆ บางทีเห็นว่ามี
เป็นเดว จึงเปลี่ยนเป็นพระเดอเมืองให้ชัดเจน

ท้าววิรุฬหกมีบริวารเป็นพวกนาค ไปสู่กำแพงจักรวาล
ด้านตะวันตก เครื่องประดับเป็นแก้วประพาฬ มหายานว่า

ท้าววิบุณย์มีหน้าเป็นดีแดง พวกบริวารที่เป็นเทวดาถือธนู
ถือดาบแก้วประพาฬ

ท้าวไฟค์พม็บริวารเป็นยักษ์และเทวดา ไปสู่กำแพง
จักรวาลด้านเหนือ เครื่องประดับเป็นทองเหลือง มหายานว่า
ท้าวไฟค์พม็หน้าเป็นดีเหลือง บริวารถือธนูถือดาบทอง คิ้ว
พระไฟค์พม็หน้าดีทอง

กล่าวเรื่องราวจากโลกมาดแล้ว ก็กล่าวถึงช้างไอยราวัน
ของพระอินทร์ ซึ่งเป็นช้างที่เราเรียกชอกนด และมักทำ
ภาพของช้างไอยราวันนมสามหัว ดันดักฤๅษะเรียกชื่อช้างควนว่า
ไอยราวัน นาดี้เป็นเฮราวัน เขียนผิดเป็นเฮราวรรณกัม ที่
เขียนไอยราวันเป็นเขียน ย. เกินเข้ามาตัวหนึ่ง แล้วหดให้สั้น
เข้าเป็นไอยราในหนังสือกาพย์กลอน หมายความว่าช้างงา
ทั่วไป ไม่จำกัดว่าเป็นช้างเฮราวัน คำภาษาไทยเรียกเป็น
ไอยราพรตกัม คำเดิมในสันสกฤตเป็นไอยราวัต หนังสือไตร
ภูมิกล่าวว่ช้างชื่อไอยราพรต และว่าไม่ใช่สัตว์เดรัจฉาน
เพราะบรรดวรรคสัตว์เดรัจฉานขึ้นไปอยู่ไม่ได้ แม้แต่ยงหรือ
ไรศิวเดียวกัไม่มี ช้างไอยราพรตคือเทวดาองค์หนึ่งชื่อไอยรา

วันเทพบุตร เมื่อพระอินทร์จะเสด็จไปแห่งใด ไชยราวัน
 เทพบุตรกนิมิตคนเป็นช้างเผือกตัวหนึ่งใหญ่นัก โดยสูงได้
 ๓,๒๐๐,๐๐๐ วา และมีหัวได้ ๓๓ หัว หัวน้อยๆ ต้องหัวอยู่
 ข้างหัวใหญ่ เพราะฉะนั้นจึงเป็นชุดละ ๓ หัว หัวใหญ่ได้
 ๒,๐๐๐ วา “และหัวถัดเข้าไปทั้งต้องข้าง แดหัวแด ๓,๐๐๐ วา
 ถัดนั้นเข้าไปแดหัวแด ๔,๐๐๐ วา” ถัดเข้าไปอีกเป็น ๕,๐๐๐ วา
 และ ๖,๐๐๐ วาตามลำดับ (ฟังเกือบไม่เข้าใจทีเดียว คำว่า
 “แดหัวแด” เห็นจะหมายความว่าแต่ละหัว ส่วนหัวใหญ่
 อยู่ท่ามกลางหัวทั้งหลายข้อสุดท้ายนั้น เป็นพระที่นั่งแห่งพระอินทร์
 โดยกว้าง ๒,๔๐๐,๐๐๐ (กว้างสองเท่าของความสูงทั้งตัว)
 เหนือหัวข้างมีแท่นแก้วอันหนึ่ง กว้างได้ ๘๖,๐๐๐ วา มีปรา
 สาทกลางแท่นแก้วสูงได้ ๘,๐๐๐ วา มีราชอาสน์หนาพร้อม
 ด้วยหมอนใหญ่ หมอนน้อย หมอนอิง องค์พระอินทร์นั่งสูงได้
 ๖,๐๐๐ วา เสด็จประทับเหนือแท่นแก้วมีเทพยดา ๒๒ หัว
 (ท่าไม้ไม้ทั้ง ๓๓ หัว ดังที่ ๒๒, จะจดจำนวนคนคาดเคลื่อน
 ไป) ข้าง ๓๓ หัว แต่ละหัวมีงา ๗ อัน งาแต่ละอันยาวได้
 ๔๐๐,๐๐๐ วา แดงาหนแต่ละงามีสระได้ ๗ สระ สระนั้นแต่

ละดะระมีบัวได้ ๗ กอ กอบัวแต่ดะกอมักดอก ๗ ดอก แต่ดะ
 ดอกมีกลีบ ๗ กลีบ แต่ดะกลีบมีนางฟ้าขึ้นจับระบำ ๗ คน
 นางแต่ดะคนมีตัวไซ้ได้ ๗ คน รวมยอดข้าง ๓๓ หัว มีงา
 ได้ ๒๓๓ ดะระได้ ๓,๖๓๗ ดะระ กอบัวได้ ๓๓,๓๓๘ กอ ดอก
 บัวได้ ๗๘,๒๓๓ ดอก กลีบดอกบัวได้ ๕๕๔,๖๓๓ กลีบ นาง
 ฟ้าได้ ๓,๗๗๒,๔๓๗ คน และตัวใช้นางระบำได้ ๒๗,๓๗๖,๘๓๘
 คน และนางข้างโอยราวันนั้น มีสถานสำหรับนางระบำและ
 ตัวโอยอยู่ โดยกว้างได้ ๕๐ โยชน์ (เห็นจะเบียดเขียดยัด
 กันมาก)

หนังสือเรื่องรามเกียรติ์ ตอนหนึ่งกล่าวถึงอินทรี
 ไอรตทกัณฐ์แปลงตัวเป็นพระอินทร์ แล้วให้พวคนายและ
 ไพร่พลยักษ์แปลงเป็นช้างเอราวัณเป็นเทพบุตรเทพธิดา เพื่อ
 ถวงพระ ตักขมณ ให้เข้าใจผิด แล้วดอบ แดงศร พรหมศาสตร์
 มาต่อพระตักขมณ และพวกลงพานรตลบหมด หนุมาน
 ไกรธดำญญิดว่าเป็นพระอินทร์ เสน่สนไปหมายจะสังหาร
 พระอินทร์เสีย เรื่องรามเกียรติ์ตอนนรจกกันนี้ นอกจากได้
 อ่านเรื่องยังเคยดูโชน เรียกกันว่าตอน “หักคอช้างเอรา

วณ ” หนังสือรวมเกียรติคุณบพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๓
กล่าวเรื่องคอนอินทรีคิดแปลงเป็นพระอินทร์ และพวงนาย
และไพร่พดยักษ์แปลงเป็นช้างเอราวัณ เทพบุตรเทพธิดาไว้
ดง

“ให้การุณราชกุมภัณฑ์ เป็นเอราวรรณตัวกล้า
ตามสืบตามเคี้ยวรถดงกา เคี้ยวหนึ่งเจ็ดงามอง
งาหนึ่งเจ็ดสระโกศุมภ์ เคี้ยวหนึ่งมีประทุมเกษร
เจ็ดกอบูกันอรชร กอหนึ่งบานดัดอนเจ็ดผกา
ดวงหนึ่งเจ็ดกลีบดั่งบงกช กัดนรธชาบชานาฉา
กลีบหนึ่งมีเทพธิดา เจ็ดนางกตยาพาพา
แต่ตะองค์ทรงโฉมอรชร รำพันจำเรียงเคียงหวาน
นางหนึ่งดวนมีบริวาร เจ็ดองค์เขามาฉวีโดยวรรณ
เผือกผ่องพิ้งพิศอำไพ เหมือนช้างเจ้าไตรครุฑใน
สุวรรณ

มีวิมานทุกเคี้ยวรถกรรม พรายพรรณดวนแก้วมณ
อ่านคำกตอนนแฉว ดองเทียบดูกับข้อความในไตรภูมิ
ซึ่งเป็นความเรียง จะรู้สึกคำกตอนฟังเพราะจะได้ข้อความ

กระทั่งรดดีกว่ากันมาก ในที่นี้คัดคำกลอนมาจากเรื่องราม
เกียรติฉบับโรงพิมพ์หมอลำ (เล่ม ๒ หน้า ๓๓๖๑) ซึ่ง
เป็นฉบับตัวพิมพ์เก่าที่สุดที่มีอยู่ คำต่าง ๆ คงปล่อยไว้ตาม
ของเดิม จะเห็นคำว่าเฮราวณ ในที่นี้เขียนเป็น เฮราวรรณ
วิไล เขียนเป็นวิไลย และเขียนกันอย่างนี้มานาน ภายหลังมา
ทราบกันว่า วิสัย ภาษาดั้งเดิมถูกต้องว่า ทำตาย ตาย ความ
ไม่ตรงกับที่ใช้อยู่ในภาษาไทยซึ่งแปลว่า งาม หยด้อยย เดียว
จึงเขียนเสียใหม่เป็น วิไล เพื่อให้แตกต่างไปจากคำ วิสัย
ซึ่งมีความหมายไม่ดี และไม่ได้แปลว่า งามหยด้อยย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิ
พนธ์เรื่องรามเกียรติ์ตอนใหม่เป็นกาพย์ฉบัง ก่อแต่งเป็น
กลอนแบบหนึ่งเรียกว่ากาพย์ฉบัง บทหนึ่งมี ๑๖ คำ แบ่งคำ
เป็นสามบาทหรือวรรค วรรคแรกมี ๖ คำ วรรคกลาง ๔
คำ และวรรคท้ายมี ๖ คำ มีคำที่สัมผัสกันซึ่งถ้าสังเกตดูใน
ข้อความต่อไปนี้ ก็จะเห็นได้เองว่าสัมผัสกันที่ตรงไหนบ้าง

“อินทรีคืบคืบเมื่อนกยิน เหมือนองค์อมรินทร์
ทรงคชเชราวณ

ช้างนิมิตฤทธิแรงแข่งขัน เมื่อกลุ่มองผิวพรรณ
ตั้งขั้วตะอาดโอฬาร

ตามดิบสามเคี้ยวไธภา เคี้ยวหนึ่งเจ็ดงา
ดั่งเพชรรัตนจุ

งาหนึ่งเจ็ดใบกษรณ ดัชนีหนึ่งยอมมี
เจ็ดกอบบดินดาล

กอบหนึ่งเจ็ดคอกดวงมาดย์ คอกหนึ่งเบ่งบาน
มีกดับเจ็ดกดับผกา

กดับหนึ่งมีเทพธิดา เจ็ดองค์ไธภา
แห่งน้อยดำเพนางพาด

นางหนึ่งยอมมีบริวาร ยักเจ็ดเขาวมาดย์
ตัวนรูปนิมิตมายา

จับระบาริร้ายด้ายหา ขำเลื่องหางคา
ทำที่ดั่งเทพอัปสร

มีวิมานแก้วงามบวร ทุกองค์กฤษณ
ตั้งเวไชยันต์อมรินทร์ ”

อ่านเทียบภาพย่นมังกัด่วน กับบทกลอนที่กล่าว
 แดงรักใดทนทว่า นบงหลังมี ก้อยคำซึ่งแดงออกมาใน
 ภาษาไทย ได้คงความมากทั้งเสียงและความหมายของคำ
 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง มีรูปและเนื้อหาเป็นภาพโดยบริบูรณ์
 จัดว่าเป็นวรรณคดีอันจะทำให้เกิดความนึกเห็นเป็นมโนภาพ -
 (Imaginative Literature) ได้ชั้นหนึ่ง

อนึ่ง มีที่น่าสังเกต การ ใช้คำ สำหรับ ช่วยในการ นับจำ
 นวน ซึ่งในตำราไวยากรณ์เรียกว่าลักษณะนาม คือใช้คำว่า
 องค์สำหรับเป็นคำช่วยนับเกี่ยวกับเทพธิดา “เช่นกลีบหนึ่งมี
 เทพธิดา เจ็ดองค์ได้ภา เน้น้อยดำเพนางพาด” ส่วนใน
 หนังสือไตรภูมิใช้ว่าคนสำหรับแกนางฟ้าตลอดไปทุกแห่ง คำ
 ว่านางฟ้าเทพธิดาและนางอัปสรหรือเทพอัปสร เป็นคำใช้แทน
 กันได้ หมายความว่าผู้หญิงบนสวรรค์ทั้งนั้น เทพธิดาแปล
 ว่าลูกสาวเทวดา คู่กับเทพบุตรซึ่งเป็นลูกชายเทวดา เพราะ
 ฉะนั้น เทวดาผู้หญิง ซึ่งไม่ เกี่ยวกับคำว่า ธิดา หรือลูก หญิงจะ
 เรียกว่าอะไร ตามศัพท์ก็บอกคำว่าเทวี แปลว่าเทวดาผู้หญิงคู่
 กับเทวาซึ่งเป็นเทวดาผู้ชาย แต่คำเทวีในภาษาไทยใช้สำหรับ

เรียกพระมเหสีของพระอินทร์ และของพระเจ้าแผ่นดินเดียแด้
จึงต้อง ใช้คำเทพธิดาเป็น หมายความว่าถึงเทวดา ผู้หญิงได้ทั่วไป
ส่วนเทพอัปสร ถ้าว่าทางอินเดียก็ไม่ใช้เทพธิดา เทพอัปสร
เป็นนางผู้เกิดจากน้ำ มีรูปร่างหน้าตาสวยที่สุด เพราะฉะนั้น
จึงต้องตกเป็นนางบำเรอของเทวดา เทียบได้กับคำว่า

Heavenly nymphs ในภาษาฝรั่ง ที่พระอินทร์ตั้งนางฟ้าลง
ลงมาช่วยวณฤชัและยักษ์ เพื่อทำลายคบะให้เสียไป ก็คือ
พวกนางอัปสรนั่นเอง นางอัปสรเป็นคำภาษาดั้งเดิมฤค ถ้าเป็น
คำภาษาบาลีก็เป็นอัฉร โดยเหตุที่นางอัปสรสวยมาก ถ้า
ต้องการจะกล่าวถึงความงามของนางมนุษย์ว่าสวยมาก ก็
มักกล่าวว่าสวยเหมือนนางอัปสร ในภาษาไทยมีแต่คำว่านาง
ฟ้า ไม่ได้แบ่งแยกว่าเป็นนางเทพธิดาหรือนางอัปสร สุดแล้ว
แต่ว่าอยู่บนสวรรค์เรียกว่านางฟ้าได้ทั้งนั้น เหตุฉะนั้น
เทพธิดาและเทพอัปสร ภาษาไทยจึงใช้ปน ๆ กันและใช้คำ
ช่วยในการนับสำหรับนางอัปสรว่า องค์ เต็มไปด้วยเทพบุตรเทพ
ธิดา ในไตรภูมิใช้ว่าคนแทนคำว่าองค์ ชะรอยจะเห็นว่านาง
อัปสรไม่ใช่เทพธิดาหรือเป็นเทวดาผู้หญิงโดยแท้จริง จึงได้

ใช้คำว่าคน หาได้ใช้เป็นองค์ไม่ ก็คำว่าองค์นั้น เป็นคำ
 ดั้งเดิมแต่มาดี ไทยใช้เป็นคำช่วยในการนับคำสำหรับผู้ศักดิ์
 สิทธิ์เป็นที่เคารพยิ่ง เช่นพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ เทวดา
 พระเจ้าแผ่นดิน ตลอดจนพระสงฆ์ และสิ่งต่าง ๆ ดังอย่าง
 ซึ่งเป็นของพระเจ้าแผ่นดินก็ใช้ว่าองค์ เมื่อภาษาไทยยังไม่ได้
 คำว่า องค์ จากภาษาบาลีมาใช้เป็นคำไทย เดิมเห็นจะใช้ว่า
 คน ดังที่ใช้กันอยู่ในหนังสือรุ่นเก่าของภาษาไทยถิ่น มีทาง
 ภาคพายัพเป็นต้น เรียกพระเจ้าแผ่นดินว่าคนหนึ่งสองคน
 ในไตรภูมิเองก็ใช้คนสำหรับเทวดา มีอยู่หลายแห่ง เช่น
 เทพดา ๔ คนเป็นต้น แต่ที่ใช้ว่าองค์ก็มี เห็นจะอยู่ในระยะที่
 ใช้คำว่า คนและองค์ ระวังหวัดต่อก็คงเป็นได้ ในบางแห่งใช้ว่า
 อันก็มี เช่นกล่าวถึงท้าวจุลโลกบาลว่า เทพดาทั้ง ๔ อัน ยาก
 ที่จะเข้าใจได้ว่าทำไมจึงใช้ว่าอัน เพราะอันเป็นคำช่วยนับคำ
 สำหรับสิ่งของที่ลักษณะเป็นแผ่นเท่านั้น แต่ถาพุดถึงภาษาไทย
 เดิมคำว่าอันใช้ได้ตลอดไปทุกอย่าง

บทละครแห่งชาติ
สารคดีละครมโหรีพระสังกราม
จังหวัดกาญจนบุรี

— ๓ —

พระอินทร์ มีพระมเหสีซึ่งใน ไตรภูมิ ใช้คำว่า นางผู้เมีย
หรือนางเมีย ๔ องค์ ชื่อนางสุธรรมา นางสุชาดา นางสุนัน-
ทา และนางสุจิตรา เวदाพระอินทร์ได้ตั้งนั่งเหนือแท่นแก้ว นาง
สุธรรมานั่งเฝ้าอยู่ฝ่ายซ้าย นางสุชาดาอยู่ฝ่ายขวา นางสุนัน-
ทาอยู่ฝ่ายหลัง และนางสุจิตราอยู่เบื้องซ้ายอีกคนหนึ่ง เวดา
เฝ้าไม่ใช่แต่ลำพังผู้เดียว ย่อมมีบริวารอีกด้วย จะมีจำนวน
บริวารก็มากน้อยไม่กล่าวได้ ถัดมาชั้นนอกมีหม่านฟ้า ซึ่ง
เป็นเมียพระอินทร์ได้ ๘๒ คน (จำนวนนี้แปลกคูน้อยเต็มที
และใช้นับว่าคนไม่ใช่องค์) มีหน้าอ้นงามหนักหนาทงน
ค่อออกไปถึงพวกสาวใช้ ถัดออกไปอีกเป็นพวกนางฟ้าสาว
สุวรรณี พื่อนรำถวายแด่พระอินทร์อยู่รอบ ๆ มีเทพธิดานาง
หนึ่งติดพิณ และพิณอีก ๒๐,๐๐๐ อัน ซึ่งเป็นเพื่อนพิณอัน
แรก ก็ปรากฏเสียงไปด้วย เทพธิดานางหนึ่งเป่ากดองคู่
เพื่อนกดองอีก ๒๐,๐๐๐ คู่ ก็ดังด้วยคัจฉว่าเป่าทุกคู่ นอก
ยังมีเทพธิดาเป่าสังข์คัจฉกดองอื่น ๆ คับฉั้นเทวธิดและเป่าปี่เป็น

คน แดะตั้งมเพื่อนเป็นจำนวน ๒๐,๐๐๐ ทงน พวกคึดคัก
 เป้าไม้แต่พวกนางฟ้าเท่านั้น ยังมีพวกคนธรรพอีกด้วย คน
 ธรรพเป็นพวกคึดบั้นทางนครของพระอินทร์ เป็นอมนุษย์
 จำพวกหนึ่งไม่ใช่เทวดา คึงกล่าวไว้ก่อนแล้ว เมียของคน
 ธรรพคือพวกนางอัปสรนางฟ้า แดะยังมีนางฟ้าอันเป็นเมีย
 พระอินทร์ อีกจำนวนหนึ่งมี ๒๔,๐๐๐,๐๐๐ คน เห็นจำนวนเมีย
 ของพระอินทร์แดะคักใจ แต่เมื่อนักกอกทักไม่ประหัดใจ
 เพราะเป็นเรื่องเมืองสวรรค์

ข้อความตอนนั้น มีคำใช้แปลกมากอยู่ คือคำว่าเป้า
 กตอง จะว่าดอกคึดคักกันมากก็ไม่เชิง เพราะมีคำคำว่าเป้า
 กตองอยู่ถึง ๓ แห่ง ส่วนกตองอื่นใช้คำว่าคัก รวมทงบน
 เฑาะว์ก็เป็นคักด้วย บันเฑาะว์เป็นกตองต้องหน้าขนาดเล็กใช้
 มือถือ ควบนเฑาะว์คอดกตอง ถ้าจะเปรียบก็เหมือนกรวย
 แห่ลมต้องกรวย เขาปดายกรวยมาคักกันเป็นคอนคอดหรือ
 เป็นรูปนาฬิกาทรายฉะนั้น บันเฑาะว์มีคุดมอยู่ปดายสายเชือก
 ดำหรั้มแกว่งให้กระทบหน้าบันเฑาะว์ มีเดียงคักอย่างกตอง
 แต่เบากว่า เหมือนปงบังซังเป็นของเด็กเด้นฉะนั้น บันเฑาะว์

เป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งของพราหมณ์ มีใช้อยู่ในพระราชพิธีเกี่ยวกับพิธีพราหมณ์ เรียกกันว่าโถวบันเตาะวี่ หาได้ใช้ว่าดับันเตาะวี่เหมือนที่มีอยู่ในใครภูมิไม่ ส่วนคำว่า เป้าทองในที่นี้ เห็นจะแปลว่าตี จะต่างกับคำเป้า ที่แปลว่าส่งลมให้พุ่งออกมาโดยแรงจากปาก ดูปันหาคำเป้าในคำไทยถิ่นต่าง ๆ ปรากฏว่าไทยใหญ่มีคำ โป้ แปลว่าตี ถ้าเทียบเคียงสระโอกับสระเอา ก็มีคำที่เป็นคำเดียวกันอยู่หลายคำ ซึ่งใช้สระโอก็มี ใช้สระเอาก็มี เช่นคำว่าโง่กับเง่า ไทยกลางใช้โง่ และใช้เป็นคำซ้อนว่าโง่เง่า แต่ไทยถิ่นทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีถิ่นอีสานเป็นต้น ใช้เง่าแทนคำว่าโง่

มเหสี พระอินทร์องค์ที่ชื่อ สุธาดา เป็นธิดา ของท้าว อสูร ชื่อเนวาดิศาสูร พระอินทร์แปลงเป็นยักษ์แก่ไปลักพาเอามา ขณะนางเลี้ยงพวงมาลัยดอกกุหลาบ ที่พระอินทร์มีเมียเป็นนางฟ้าถึง ๒๔,๐๐๐,๐๐๐ คน ก็เป็นจำนวนมากอยู่แล้ว แม้กระนั้นยังเป็นรองน้อยกว่านางฟ้าที่ แห่ ห้อมล้อมหน้าหลัง พระศรีอารียเมตไตรย (ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ และจะได้ลงมาตรัสเป็นพระพุทธเจ้าต่อไป) เมื่อเสด็จมาไหว้พระจุฬามณีบนสวรรค์ นาง

ฟ้าที่เห็นหน้าพระศรีอารียมาก่อนมีจำนวนได้แสนโกฏิคน แห่
 ห้อมมาทางซ้ายขวาอีกข้างละแสนโกฏิคน และตามเป็นกระ
 บวนท้ายอีกแสนโกฏิคน รวมหมดด้วยกัน ๔ แสนโกฏิคน
 หรือ ๔,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ คน จำนวนอย่างนี้ใคร ๆ ก็รู้ว่า
 เป็นจริงดังที่กล่าวไม่ได้ โฉนทำนจิงกต่างต่าง ไม่นึกว่าคน
 รุนหลังที่อ่านหรือฟังแล้ว จะไม่สงสัยบ้างหรือ เชื่อว่าชน
 ทำนคงรู้ดี ที่กล่าวเป็นจำนวนเขื่องมาก ๆ เช่นนี้ คงมี
 ความมุ่งหมายอะไรสักอย่างหนึ่ง เพราะเหตุวาทันดำนญอย่าง
 เดอเคิมที ยิงนางฟ้าเป็นบริวารองค์ละพันคน อย่างด็กมิได้
 ถึงองค์ละแสนคน ผู้ใดเมื่อยังไม่ตายเป็นคนทำบุญทำกุศล เพียง
 เอาทรายมาก่อเป็นพระเจดีย์บูชาพระศาสดาเท่านั้น ตายแล้ว
 ไปเกิดเป็นเทวดา จะได้บริวารนางฟ้าพันคน ถ้าอุทิศให้พยายาม
 ทำบุญประพฤติก่อการกุศลได้มากเท่าใด ก็จะได้ด้วยสุขบน
 ดัวรรค มีนางฟ้ามารุงบำเรอความสุขเป็นจำนวนมากมาย
 มนุษย์ทุกคนย่อมปรารถนาความสุขไม่ยากได้ทุกข์ และ
 ความสุขของคนธรรมดา อยู่ทีปรารถนาหาความสุขที่เป็น

ความรู้สึกย่นใจด้วยรปรตถันเสียงและสัมผัส มากกว่า
 ปรารถนาหาความสุขซึ่งไม่มีเรื่องเหล่านี้อยู่ด้วย เมื่อ
 ความปรารถนาของคนโดยมากเป็นเช่นนั้น อะไรไม่ได้เท่ากับ
 หนามยอกเอาหนามบ่ง บอกว่าถ้าทำบุญกุศลมากๆ จะได้
 ฆนตวรรคฆมนางฟ้าได้มากๆ มีจำนวนอย่างหนักเห็นเป็น
 อุดมคติ ซึ่งทุกคนก็เคยนึกเป็นจำนวนมากๆ อย่างน้อยแล้ว
 เพราะเป็นเรื่องนึก นึกให้มากดังเท่าไรก็ได้ คนที่ชอบดัง
 ย่นย่น จะได้ทะเยอทะยานอยากฆนตวรรค เมื่ออยากจะฆน
 ตวรรคก็ต้องเพียรทำบุญกุศลให้มาก ๆ ดังที่ทางศาสนาท่าน
 ดอนไว้ เมื่อคนที่อยากฆนตวรรคผู้แจ้งเห็นจริงในข้อธรรมคำ
 ดั่งสอนของศาสนาแล้ว ความทะเยอทะยานอยากได้ดังที่เกี่ยว
 กับเรื่องกามคุณหา ก็จะไม่บางไปเอง และคงอยู่ในคุณงาม
 ความดี เพราะความเคยชินคือความประพฤติเป็นบุญเป็น
 กุศล ซึ่งชนชั้นมุ่งจะไปฆนตวรรคฆมนางฟ้า ครั้นรู้จริงเห็นจริง
 ในพระคำสอนแล้วก็กลับใจได้ เห็นจะเป็นด้วยเหตุผลอย่างนี้
 โบราณท่านจึงให้จำนวนมากๆ เป็นอุดมคติไว้ ให้ตั้งใจ
 ที่ทะเยอทะยานอยากได้อย่างนั้น

พระอินทร์ของพุทธศาสนา ไม่เป็นตำแหน่งประจำอยู่
 คดออกไปเหมือนพระอินทร์ของลัทธิศาสนาฮินดู ดันบุญแล้ว
 ก็ต้องจุติ มีคนใหม่ขึ้นไปเป็นพระอินทร์แทน เมื่อเช่นนี้ นาง
 ดุรรรมา นางสุชาดา นางสุณันทา และนางสุจิตรา มเหสี
 ทั้ง ๔ ของพระอินทร์ จะมีฐานะเป็นอย่างไรต่อไป เมื่อมี
 พระอินทร์องค์ใหม่ขึ้นไปแทน เทวดาผู้ใหญ่ ๓๒ องค์ซึ่งเป็น
 สหายของพระอินทร์องค์เก่า คดออกจนข้างเเรววฉฉและ
 ะไร ๆ ซึ่งเป็นทิพสมบัติ จะต้องมีเปลี่ยนแปลงไปด้วยใหม่
 แก้วพระอินทร์องค์ใดได้บุญต้องจุติ สมบัติแห่งพระอินทร์
 องค์นั้นก็หมดไปด้วย พระอินทร์องค์ใหม่ก็มีสมบัติของพระ
 อินทร์องค์ใหม่ เช่นข้างเเรววฉฉ ก็มีเทพบุตรองค์อื่น ที่ไม่
 ได้จุติตามพระอินทร์องค์เก่า เนมียศเป็นข้างเเรววฉฉถวาย
 พระอินทร์องค์ใหม่ต่อไป ดังนั้นเป็นต้น เทวดาผู้ใหญ่ ๓๒ องค์
 ของพระอินทร์องค์เก่า เมื่อพระอินทร์องค์เก่าจุติ ก็จุติตาม
 ไปด้วย แต่ก็มีเทวดาผู้ใหญ่ ๓๒ องค์ชุดใหม่บังเกิดขึ้น สำหรับ
 กับพระอินทร์องค์ใหม่สืบไป เป็นทำนองเปลี่ยนแปลงวัฏฏะ

มนต์วรรค เพราะฉะนั้น พระอินทร์จึงเป็นตำแหน่งหัวหน้า
หรือนายกเทวดามากกว่าเป็นชื่อเฉพาะองค์ของเทวดา

มนต์วรรคนี้ นอกเหนือใคร่ครวญออกไปทางฝ่าย ตะวันออก
เฉียงใต้ มีพระเจดีย์องค์หนึ่งชื่อว่าพระเจดีย์จุฬามณี เป็น
พระเจดีย์อันมหัศจรรย์ ประดับไปด้วยทองและแก้ว ๗ ประการ
โดยคนหาได้ ๘๐,๐๐๐ วา มีกำแพงทองล้วนด้านๆ ละ
๑๖๐,๐๐๐ วา ประดับด้วยขงประวิภาค (ซึ่งเป็นผืนห้อยยาว
ลงมาอย่างขงจระเข้) ขงไชยและกรดขุมด้วย (กรดทำ
ด้วยผ้าตาลทองมีสายห้อยเป็นระย้าอยู่รอบๆ) มีเทวดาคัดดี
คืบเข้าเครื่องศุภกิจคนตรีบำเรอถวายบูชาพระเจดีย์อยู่ทุกเวลา
พระอินทร์ยอมเสด็จไปนมัสการพระเจดีย์นมโคชาติ

หนังสือเรื่องพระมาลัยคำหลวง (ว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์
ธมัยอยุธยาตอนปลายทรงพระนิพนธ์ แต่เห็นจะไม่ใช่ เพราะ
มีตำนานต่ำกว่าพระนิพนธ์เรื่องอื่นมากนัก) กล่าวว่าพระมา-
ลัยเถระ ซึ่งเป็นพระอรหันต์องค์สุดท้าย ภายหลังเมื่อพระ
พุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานดวงมาแลดวงพนม และขึ้นไป
ไหว้พระเจดีย์จุฬามณี พระอินทร์บอกพระมาลัยว่า สร้างไว้

ให้ทอดตามชา จึงมีปัญหว่าสร้าง ณ ปางใด ในนั้นเรียก
 พระเจดีย์ว่า “จุฬามณีสถาปนา” คำสถาปนา ที่ถูก
 เป็นทาส แปลว่าพระเชิวงแก้วของพระพุทธเจ้า หมายความว่า
 ว่าพระเจดีย์จุฬามณีเป็นทบวรจุพระเชิวงแก้ว แต่อีกแห่งว่า
 บวรจุพระเกศธาตุ คือเห็นพระเกศาหรือผมของพระพุทธเจ้า
 เป็นแยงกนอย ในที่นี้เป็นว่าบวรจุพระเกศาที่ต้องสร้างเมื่อ
 พระพุทธเจ้าเสด็จออกมหาภิเนษกรรม คือเมื่อเสด็จออก
 บวช ทรงศัตพระเกศาแล้วพระอินทร์รับเอาพระเกศาไปสร้าง
 พระเจดีย์บวรจุไว้บนสวรรค์ ถ้าบวรจุพระเชิวงแก้ว จะต้อง
 เป็นสร้างเมื่อเสด็จปรินิพพานแล้ว พระอินทร์โมยพระเชิวง
 แก้วจากมอญผมโศคนพราหมณ์ได้เอาไปสร้างพระเจดีย์บวรจุ
 ไว้บนสวรรค์ หรือจะเป็นว่าสร้างบวรจุพระเกศาเมื่อครั้ง
 เสด็จออกมหาภิเนษกรรม ภายหลังเมื่อขโมยพระเชิวงแก้ว
 มาได้ มาเจาะพระเจดีย์บวรจุเดิมเข้าไว้ก็มั่นคง

รูปพระเจดีย์จุฬามณีที่เขียนกัน องค์เจดีย์ทาสีเขียว
 เพราะเป็นพระเจดีย์อนทนต์มนี ซึ่งเป็นแก้วสีเขียว ผู้คนชาว
 ไทยแต่ก่อน มีหิ้งพระหรือห้องพระ สำหรับไหว้บูชาพระไว้

ทุกบ้านเรือน ช่างหัดหึงเขามักมีภาพเขียนเป็นพระเจดีย์จุพามณี
 ออกหลังไว้ มีเทวดาเหาะมาเป็นกลุ่ม ๆ ที่เขามักภาพพระ
 เจดีย์จุพามณีไว้เพื่อประโยชน์อะไร ถ้าจะว่ามีไว้สำหรับบูชา
 พระเจดีย์อันนั้นไป ทำไมจะต้องไหว้เจาะจงพระจุพามณี
 ด้วยเล่า ที่ไหว้พระเจดีย์จุพามณีเห็นจะต้องการไหว้พระศรี
 อารีย์ เพราะพระมาดัยขึ้นไปไหว้พระเจดีย์จุพามณี ก็เพื่อ
 ได้พบกับพระศรีอารียะเทวโผติสัตว์ แล้วจะได้แต่งตั้งคุณดม
 บคแห่งพระศรีอารียะพาให้คนทะเลาะทะยาน อยากพบพระศรี
 อารียะบ้าง จึงได้มีรูปพระเจดีย์จุพามณีไว้บูชา เพื่อทำใจให้
 หายถึงพระศรีอารียะอยู่ทุกวันนี้จะได้พบ คิดเห็นอย่างนั้นอยู่
 จะเป็นการได้ร้ายให้คนแต่ก่อนมากอยู่ ไม่คิดเช่นนั้นก็ยังไม่
 เห็นเหตุผลเป็นอย่างอื่นไม่ได้

ประเพณีทำศพของไทย เขาอาบนํ้าทำศพให้สะอาดด้วย
 ก้อนแก้วจึงแต่งตัวให้หมดจด ทำกรวยดอกไม้รูปเทียนด้วย
 ใบตองให้ศพพรมมือถือไว้ สำหรับนำขึ้นไปไหว้พระจุพามณี

เจดีย์ ประเพณีที่วางยกลงทำตั้งต่อมาถึงทุกวันนี้ แด่ต้น
เหตุที่ทำไมใคร่ทราบกันแล้ว เห็นทำตาม ๆ กันมาเป็นประ-
เพณีเท่านั้น

นอก เมือง ไทรคั้งษ์ไป ทางทิศ ตะวัน ออก เคียง เหนือมี
สวนอุทยานชื่อว่าบุณทริกวัน ในสวนนี้มีไม้ทองหลาง
ใหญ่ต้นหนึ่งชื่อปาริชาติกถปพฤกษ์ หรือเรียกย่อกว่าต้น
กถปพฤกษ์ ไต่ต้นกถปพฤกษ์มีแท่นศิลาแก้วชื่อว่าบันทุกัมพ
เป็นแท่นสีแดงเข้มดงดอกเดี่ยว (ดอกชบา) และอ่อนดัง
ฟูกผ่าอ่อน เมื่อพระอินทร์นั่งเหนือแผ่นศิลาแท่นจะมี
อาการอ่อนนยุบลงไปเพียงระดับข้อ เมื่อพระอินทร์ลุกขึ้นจากแท่น
แท่นก็เตมขึ้นมาดังเก่า พุดอย่างง่าย ๆ ก็คือเป็นแท่นระดับ
พุดลงและพุดได้ ไกล ๆ กับทนม้าดาใหญ่ชื่อสุธรรมาเทพธภา
เป็นที่ประชุมและเป็นที่พักขรรคมเหศวรของเทวดา ไกลกำแพง
ทองล้อมรอบชื่อดาสุธรรมา มีดอกไม้ชนิดหนึ่งชื่อธำพติ
หอมหนักหนา บานพบนับครั้งเท่านั้น สวนดอกปาริชาติ
รอบข้างบานครั้งหนึ่ง ดังกลิ่นหอมฟุ้งไปไกลได้แสนวา เวลาค
ดอกไม้บาน เทวดาพากันไปเก็บดอกไม้ทิพเหตานั้น หนังสือ

เรื่องสมมติอมรินทร์คำกลอน เจ้าพระยาพระคลัง (หน)
แต่ง กล่าวถึงไม้ปาริชาติไว้ดังนี้

“ มีพระยาไม้ปาริชาติ	ประจำเชิงเมรุมาศ —
	มไหศวรรย์
ดูร้อยโยชน์ยังไม่ในหิมวัน	ทรงคู่กันขทิพรต ขจร
	ชราย
กลิ่นบุปผาพุ่งฟ้าไปร้อยโยชน์	อบเอารตดาโรชเกษตร
ทั่วสถานพิมานเทวนิกร	เบิกบุญชรพิมานงาม-
	เมื่อยามบาน ”

ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองสุวรรณคนแปลก มี
สวนถึงสองสวน คือสวนมหาพดตงที่กล่าวมาแล้ว ยังมีสวน
บุณฑริกอันซ้ำในทิศตะวันออกอีกสวนหนึ่ง ของสำคัญเช่นต้น
กัณฐิพฤษก^๕ แทนบันฑิต^๖กัมพ^๗ คำดาที่ประชุมของเทวดา ก็
รวมกันอยู่ในทิศนี้ทั้งหมด

หนังสือไตรภูมิกล่าวเรื่อง เมืองสุวรรณครัน ไตรครั้งของ
พระอินทร์คือไปอีกด้านหน้ากระดาน เป็นเรื่องเกี่ยวกับ
เทวดาฟุ้งเทศน์ และเรื่องตรวจดูบุญบาปที่มนุษย์ ทำไว้ตาม

บัญชีรายการที่ทอดานำเสนอพระอินทร์ ถ้าในบัญชีแผ่นทอง
ปรากฏว่ามนุษย์ทำบุญมาก เทวดาก็ดีใจแซ่ซ้องสาธุการ
ถ้าในบัญชีมีน้อย เทวดาก็เสียใจร้องว่า โอ้อนิจจากนทั้ง
หลายทำบุญกันน้อยนัก ตายไปจะตกนรก ในที่สุดของเรื่อง
คราวถึงดึกดำวว่า “ผู้ใดแต่จะปรารถนาไปเกิดในเมือง
สวรรค์ไซ้ร อย่าได้ประมาทลืมตน ควรเร่งชวนชวายกระทำ
กุศลบุญกรรม ให้ทานรักษาคัดเมตตาทาภาวนา อุปฐากรักษา
บิณฑบาต ผู้เฒ่า ผู้แก่ ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์และสมณ
พราหมณ์ ผู้มีศักดิ์ไซ้ร ก็จะได้ไปเกิดในสวรรค์” เพราะ
ฉะนั้นจะเห็นได้ในที่สุดนี้ว่า ที่กล่าวเรื่องเมืองสวรรค์ไว้งด
งามมโหฬารคือกว้างขวางอย่างใหญ่ ก็เพื่อประโยชน์จะให้
ได้รับความเพ็ดเพิดเป็นอุคมคติ ให้คนเร่งชวนชวายประ
พฤติแต่การบุญ ดังสอนกันตรงๆ คนไม่ชอบฟัง จึงต้องมี
เรื่องเป็นอุคมคติอย่างนี้เป็นเครื่องชวน

แท่นบันทุกัมพตของพระอินทร์ เป็นแท่นที่ชาวไทย
จักกันมาก ถ้ามีเหตุอะไรเป็นเหตุเดือดร้อนขึ้นในเมืองมนุษย์
แท่นนี้จะมีอาการปรากฏแจ้งกระฉ่าง ไม่อ่อนนุ่มเหมือน

เวลาปรกติ เป็นเครื่องหมายบอกให้พระอินทร์รู้ว่าเรื่องราว
 เป็นเหตุเภทภัยแก่ผู้มีบุญในเมืองมนุษย์ชนแล้ว เป็นหน้าที่
 ของพระอินทร์จะต้องเสด็จลงไปช่วย หรือให้ใครลงไปช่วย
 แทน ถอดอนบทต่อไปนี้เป็นพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ อยู่ใน
 ในเรื่องสังข์ทองตอนศึกตี ก่อว่าถึงเรื่องแทนบันทุกัมพ
 แข่งกระด้าง ถอดอนนมผู้จำกันได้หลายคน แม้เด็ก ๆ ก็จำได้
 เพราะใช้เป็นหนังสือสอนอ่านกวีนิพนธ์และร้องเล่นกันอยู่ ดังนี้
 “ มาจะก่อว่าบทไป ถึงท้าวตหัสนัยไครครึ่งชา
 ทิพอาสน์เคยอ่อนแต่ก่อนมา กระด้างดังคิลาประหลาดใจ
 จะมีเหตุมันแม่นในแดนดิน อมรินทร์เร่งคิดสงสัย
 จึงต้องคิดทิวเนตรดูเหตุภัย ก็แจ้งใจในนางรจนา
 แม้นมิไปช่วยจะมีวยมอด ด้วยสังข์ทองไม่ถอดรูปเงาะป่า
 จำจะยกพหุดพดเทว ลงไปล้อมพาราตำดไว้
 ชวนเจ้าชานต์คึดพนัน หน้าหน้ามันจะสู้ใครได้
 จะสู้ให้ถึงกตกใจ ออกไปหาบุตรสุดท้อง
 พระสังข์ครองนจะถอดเงาะ งามเหมาะไม่มีเทียมต้อง
 พ้อตาจะได้เห็นเป็นรูปทอง ทงทำนองเพลงคึดคัศยุทธ ”

ตั้งขึ้นไปบนดворรัชนีไตรครังษ์ได้ ๘๔,๐๐๐ ไมล์ ถึง
 ษณฟ้าช้อยามา เป็นดворรัชนีหรือเทวดาชั้นที่สาม ดворรั
 ษณนมปราชัทแก้วปราชัทเงินเป็นวิมาน มีสวนแก้วอุทยาน
 และสระโบกขรณี งดงามไม่แพ้ดворรัชนีไตรครังษ์ ผู้เป็น
 ใหญ่ในดворรัชนียามาชื่อสุยามเทวราช ดворรัชนีอยู่สูง
 กว่าวิถัโคจรของพระอาทิตย์ แสงแดดส่องไปไม่ถึงแต่ก็ไม่มืด
 เพราะด้วยรัศมีแก้วและรัศมีดวงเทวดาต้องสว่างอยู่เสมอ ไม่รู้
 จักรุงและคำ อาศัยดอกไม้มัทพพานเมื่อใดก็รู้ว่ารุ่ง ถ้าหุบ
 เมื่อใดรู้ว่าค่ำ เพราะฉะนั้นจึงแปลคำยามาซึ่งเป็นชื่อ
 ดворรัชนีนั้นว่า เป็นดворรัศมีแก้วเวลาหรือยามาค็ดตลอดไปไม่มี
 คำ เทวดาบนดворรัชนียามามีอายุยืนได้ ๒,๐๐๐ ปีทิพ เท่า
 กับ ๓๔๒,๐๐๐,๐๐๐ ปีในมนุษย์ หรือ ๒๐๐ ปีเมืองมนุษย์เท่านั้น
 กับคนบนดворรัชนี ดворรัชนียามามีกล่าวไว้มิเพียงเท่านั้น
 และเป็นดворรัศมิ์ชาวบ้านไม่มีใครรู้จักชื่อ เพราะไม่สู้มีกล่าว
 ในเรื่องวรรณคดี

ถัดขึ้นไปอีกสูงได้ ๓๖๘,๐๐๐ โยชน์ ถึงตวรวรคชนคุดิต
 เป็นเทวโลกชนท ๕ คุดิตแปงว่าเป็นทบนเทง มีพระยาผู้เป็น
 ใหญ่ในตวรวรคชนนชอ ต้นคุดิตเทวราช พระโพธิสัตว์ซึ่งจะ
 เติ้งลงมาตวรัสเป็นพระพุทเจ้า ย่อมตักในตวรวรคชนน
 มีพระศรีอารียโพธิสัตว์ซึ่งจะมาตวรัส เป็นพระพุทเจ้ากายหน้า
 เป็นคน อายุเทวดาชนคุดิตย่นได้ ๕,๐๐๐ ปีทิพ เท่ากับ
 ๕๗๖,๐๐๐,๐๐๐ ปีเมืองมนุษย์ หรือ ๕๐๐ ปีเมืองมนุษย์เป็น
 วันกับคืนในตวรวรคชนคุดิต

ต่อสูงไปอีกได้ ๓๓๖,๐๐๐ โยชน์ ถึงตวรวรคชน
 นิมนานรดี แปงว่าเทวดาผู้ย่นดในการเนรมิต นักอะไรก็
 เนรมิต ไม่ต้องให้มีใครถวายใครตั้งเวยเหมือนเทวดาอื่นที่อยู่
 ชนค่างไป นจัตเป็นเทวโลกชนท ๕ เทวดาทนอายุย่น ๘,๐๐๐
 ปีทิพ หรือ ๒,๓๐๕,๐๐๐,๐๐๐ ปีมนุษย์

พันตวรวรคนิมนานรคชนไปได้ ๖๗๒,๐๐๐ โยชน์ ถึง
 ตวรวรคชนปรนิมิตวสวดคิ แปงว่าเทวดาผู้เป็นอิสระหรือ
 เป็นผู้ควบคุมการเนรมิตรชของผู้อื่น ก็ขอจะเนรมิตเองก็ได้หรือ
 จะให้คนอื่นเนรมิตแทนก็ได้ จัตเป็นเทวโลกชนท ๖ หรือชน

ดั่งสุดของเทวดา เทวดาชนนมีอายุได้ ๑๖,๐๐๐ ปีทิพ หรือ
 ๘๒๑,๖๐๐,๐๐๐ ปีมนุษย์ มีพระยาชื่อปรมิณิตวตัตติ อัน
 พระยามาราราชผู้เป็นใหญ่แก่หมู่มารทั้งหลายก็อยู่บนสวรรค์
 ชน แต่อยู่กับคนละฝ่ายกับเทวดาเพราะไม่ถูกกัน พระยามาร
 เป็นผู้คอยขัดขวาง ไม่ให้พระโพธิสัตว์ลงมาตรัสเป็นพระ
 พุทธเจ้า เพราะกลัวมนุษย์จะขึ้นสวรรค์กันมาก ในภาษาไทย
 เมื่อกด่าว่า "มีมารผจญคอยขัดขวาง" หมายความว่ามีคน
 หรืออะไรคอยทำให้คิดขัดไม่สะดวก เทียบเรื่องพระพุทธรเจ้า
 เวลาตรัสรู้ พระยามารพาพวกมารไปขัดขวางพระพุทธรเจ้า
 ไม่ให้สำเร็จพระโพธิญาณ เรื่องในพระพุทธรประวัติตอนนั้น
 เรียกว่า มารผจญหรือผจญมาร คือการต่อสู้กับพระยามาร
 มารทางลัทธิศาสนาอื่นก็เป็นชื่อหนึ่งของกามเทพ พุทธศาสนา
 นำเอามาใช้ หมายถึงความรักความใคร่อันเนื่องด้วยกิเลส
 ตัณหา ตมคติให้สัตว์ตนชน

เรื่องสวรรค์ ๔ ชั้นถัดจากดาวดึงส์ขึ้นไป มีเรื่องไม่มาก
 เหมือนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จึงไม่มีใครมีใครรู้จักหรืออยาก
 ไปเกิด แม้แต่ชั้นนอกจากสวรรค์ชั้นดุสิตแล้ว ก็ไม่คุ้มบุญ

ยังเป็นสวรรค์ชั้นสูงสุด ก็มีชื่อจำยากเรียกยาก จึงไม่มีผู้
สนใจจำ และไม่มีเรื่องอะไรในสวรรค์ชั้นที่ควรกล่าว สวรรค์
๔ ชั้นนี้ เมื่อรวมกับชั้นดาวดึงส์และชั้นจาตุมหาราชิกาซึ่งอยู่
ต่ำถัดลงไป ก็เป็นสวรรค์หมดด้วยกัน ๖ ชั้นเรียกว่าเทวโลก
หรือสวรรค์ชั้นกามาวจร คือเป็นสวรรค์ทั้ง ๖ ซึ่งยังมีภพ
ซึ่งอยู่ด้วยกามตัณหา ยังดิรนอยู่ด้วยความอยากความใคร่
เป็นสวรรค์ซึ่งในภาษาอังกฤษเรียกว่า sensual heavens

เทวดาย่อมมีเมียมดุกได้ ตามวิธีของสัตว์รศคณกับวิธีของ
 เมืองมนุษย์ เทวดาผู้หญิงกับเทวดาผู้ชาย เพียงจับมือถอแขน
 ถูกต้องกัน หรือยอมให้แก่งนก็เกิดดุกได้ดังนเป็นต้น เหตุนี้จึง
 ไม่ใช่เป็นสถานที่ซึ่งเมือชนไปเกิดแล้ว ไม่ต้องตายอีกเหมือน
 ดังเทวดาของฝรั่งและของแขก สัตว์รศทง ๖ ชนเมื่อรวมกับ
 โลกมนุษย์โลกนรกโลกเปรตโลกเดรัจฉานและโลกอสุรกาย
 เป็น ๑๑ โลกด้วยกัน ก็เรียกว่ากามภพหรือกามภูมิ

ถัดจากรัชนดั่งต่อนไป ถึงพรหมโลกอันเป็นที่อยู่
ของพวกพรหม พรหมโลกนั้นอยู่ไกลขึ้นไปยิ่งนัก ไกลแสน
ไกลจนไม่อาจกำหนดนับคนหาได้ แม้ว่ามีศีกาอัน ๓ เท่า

ปราสาทเหล็กอันชื่อว่าโลหะปราสาท ซึ่งมีอยู่ในจังหวัดฉะ
 ชูรินทร์ (โลหะปราสาทนี้มีจำลองไว้ที่วัดราชนัคคา) เอาทอดทั้ง
 ลงไปจากชั้นพรหมปาริธัฏฐา ซึ่งเป็นพรหมโลกชั้นต่ำที่สุด
 และมีของขัดดักแห่งเดียว แม้ว่าจะหนักดี ก็นิเวศที่ตกลงมา
 ได้ ๔ เดือนจึงจะถึงแผ่นดินที่เราอยู่นี้ ถ้าเทียบกับความรู้ใน
 ปัจจุบัน พรหมโลกก็เท่ากับเป็นดวงดาวต่าง ๆ ซึ่งอยู่ห่างหรือ
 ไกลจากโลกเราขึ้นไปไกลแสนไกล อันไม่อาจกำหนดนับได้กัน
 ตามธรรมดา ต้องกำหนดเอาปีแสงสว่าง (Light year) เป็น
 หน่วยสำหรับนับแทนจำนวนปี แสงสว่างนั้นมีความเร็วเด่นไป
 ได้วินาทีละ ๑๘๗,๐๐๐ ไมล์หรือ ๑๘,๗๐๐ โยชน์ ถ้าปีหนึ่งเป็น
 จำนวนเลขสักเท่าไรที่แสงสว่างจะเด่นไปได้ ก็จะเป็นจำนวน
 ตัวเลขไม่แพ้กับที่กล่าวไว้ในไตรภูมิ

พรหมโลกจัดเป็นสองพวก พวกหนึ่งเป็นพรหมมี
 รูปร่างเรียกว่ารูปพรหม มีหมดด้วยกันเป็น ๑๖ ชั้นหรือ
 โดฬส เรียกอีกชื่อหนึ่งรวมกันว่ารูปาวจร อีกพวกหนึ่งไม่มี
 รูปร่างเรียกว่าอรูปพรหม มีด้วยกัน ๔ ชั้นเป็นพวกอรูปาวจร
 รวมทั้งสองพวกก็เป็น ๑๖ ชั้น (ของมหายานเพิ่มเข้าอีก ๒ ชั้น

รวมเป็น ๑๘ ชั้น) มีชื่อเรียกแต่ละชั้นเป็นต่าง ๆ กัน ซึ่งจะ
ยกได้ไม่หมดถึง เพราะอาจดูได้ในหนังสือไตรภูมิ คนที่จะ
ไปเกิดในพรหมโลก ได้แก่ผู้เข้าฌานบรรลุนตามที่มีกำหนด
ไว้ในเรื่องวิชฌาฌาน (Trance) ว่าถ้าได้ฌานชั้นนั้น ๆ ก็
ไปเกิดในพรหมโลกชั้นนั้น ๆ เหตุนี้ผู้ซึ่งขึ้นไปเกิดเป็นพรหม
จึงเป็นพวกพรหมณพอกฤษแทบทั้งหมด เพราะเป็นเรื่องของ
ฤษีไซไฟโดยตรง บนพรหมโลกทุกชั้นมีปราสาทแก้วและ
เครื่องประดับงามยิ่งกว่าของเทวดาตั้งพันเท่า หมายความว่า
จะพรรณนาความงามของพรหมโลกให้วิจิตรพิสดาร ยิ่งกว่า
ที่พรรณนามาในเรื่องเมืองสวรรค์ไม่ได้แล้ว จึงได้กล่าวแต่
สั้น ๆ เพียงเท่านี้ ในพรหมโลกมีแต่พรหมผู้ชายล้วน พรหม
ผู้หญิงไม่มี เพราะฉะนั้นพรหมจึงพ้นแล้วจากการค้นหา ไม่
มีเรื่องรูปรังสัดกันด้วย และเครื่องบำรุงบำเรอ ไม่มีดุ๊กมีเมย
เมื่อไม่มีความจำเป็นเรื่องดุ๊กมีเมย ก็ไม่มีความจำเป็นต้องมี
เพศเป็นพรหมผู้ชายฝ่ายเดียวควรเป็นพรหมไม่มีเพศจะเหมาะ
กว่า พวกผู้หญิงจะได้ไปเกิดเป็นพรหมได้บ้าง ไม่ผูกขาดแต่
พวกผู้ชายฝ่ายเดียว พวกพรหมนั้นมีอายุยืนนาน จะนับ

จำนวนปีด้วยล้านด้วยโกฏิไม่พอกัน จะคำนวณได้ก็ด้วยเอา
จำนวนมหากัปเป็นหน่วยสำหรับนับ พรหมชั้นต่ำ มีอายุได้
ครึ่งมหากัป อย่างชั้นสูงถึง ๗๐,๐๐๐ มหากัป

มหากัป แปลว่ากัปใหญ่ มีความนานแสนนานเหลือที่จะ
นึกนับได้ด้วยปี เป็นระยะเวลาระหว่างที่โลกธาตุ (Universe)
หรือดังกดจักรวาลเกิดและทำลายไปคราวหนึ่งๆ มหากัป
หนึ่งแบ่งออกเป็นอสงไขยกัป ๔ อสงไขยแปลว่าเหลือที่จะนับ
ได้ อสงไขยที่ ๑ คือระยะเวลาตอนที่โลกถึงแก่ความประลัย
หรือทำลายไป เพราะด้วยไฟด้วยน้ำและลมมาด้างให้หมดสิ้น
อสงไขยที่ ๒ คือระยะเวลาที่โลกธาตุตายพิณาศแล้ว ยังมีแต่
ความว่างเปล่าอยู่ อสงไขยที่ ๓ คือระยะเวลาที่โลกธาตุเกิด
ใหม่ และอสงไขยที่ ๔ คือระยะเวลาที่โลกธาตุมีขึ้นจนกว่าจะ
ถึงระยะเวลาประลัยตายอีกเท่ากับเป็นอายุของโลกธาตุระยะ
เวลาอสงไขยที่ ๑ ช้านานเท่าไร เป็นเรื่องไม่ตำราจะนับได้
จึงต้องใช้ด้วยวิธีอุปมาดังว่า เอาผ้าทิพอันอ่อนบางเหมือน
ควัน มากกว่าศุภะซึ่งสูงได้โยชน์หนึ่งและวัดโดยรอบได้ ๓

โยชน์ ในระยะเวลาที่ชั่วมีกวาดครึ่งหนึ่ง เมื่อใดภูเขาหนารบ
เพียงแผ่นดินเป็นหน้ากลอง ก็เป็นอสงไขยกัปหนึ่ง ดังกล่าว
ไว้แล้วตอนปลายของเรื่องนรกกัมมิ นักปราชญ์ตะวันตกคนหนึ่ง
(A. Remusak) เคยคำนวณหาจำนวนปีของอสงไขยกัป ได้
ตัวเลขเป็น ๓๐๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ปี เป็นอสงไขยกัป
หนึ่ง แต่มักปราชญ์ชาวตะวันตกคนอื่นหลายคนไม่เห็นด้วย
เห็นว่าอสงไขยกัปหนึ่งเท่ากับจำนวนเลขตัวหนึ่ง มีเลขศูนย์
ตาม ๘๘ ตัว เป็นเลขศูนย์ตาม ๑๖๘ ตัว ในพจนานุกรม
ภาษาบาลี-อังกฤษ ของซิดเดอร์ให้ไว้เป็นจำนวนเลขศูนย์
๑๔๐ ตัว ในหนังสือมดบทบรรพกิจแบบเรียนภาษาไทยก็มี
กล่าวถึงจำนวนอสงไขยนี้ แต่ไม่มีใครเอาใจได้ถอดออกมา
เป็นจำนวนเลข เพราะเมื่อแปลว่านับไม่ได้หรือนับไม่ถ้วน
และท่านก็เปรียบเทียบเป็นอุปมาไว้ให้คนเห็นอยู่แล้ว เช่นนั้น
จึงไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องคิดคำนวณ

อสงไขยกัป ๑ แบ่งเป็น ๒๐ อันตรกัป แปลว่ากัป
อยู่ในระหว่าง จะหมายความว่า เป็นเวลาอยู่ระหว่างได้อย่าง
ไรก็ทราบไม่ได้ แล้วอันตรกัปก็ยังแบ่งเป็นระยะเจริญและ

ระยะเดือน ระยะเจริญแบ่งออกเป็น ๔ ยุค มีพระยาจักรพรรดิราชมาเกิดเป็นลำดับกันได้ ๔ องค์ คือเป็นยุคที่เจริญตามลำดับ อายุของคนก็เจริญขึ้นนานเป็นลำดับตั้งแต่ ๑๐ ปี จนถึงมีอายุชั้ยได้ ๘๔,๐๐๐ ปี เจริญถึงที่สุดแล้วก็ถึงระยะเดือน แบ่งออกเป็น ๓ ยุค เป็นยุคเกิดโรคระบาดเกิดสงครามและเกิดข้าวยากหมากแพงต้องอดตาย อายุของคนเริ่มเดือนลดลงจนเหลืออายุชั้ยได้ ๑๐ ปีเท่านั้น เรื่องความเจริญและความเสื่อมของพรหมโลกที่กล่าวนี้ มิใช่ผิดอะไรกับเรื่องความเจริญและความเสื่อมของโลกและดังต่าง ๆ ที่มิอยู่ในโลก เมื่อเจริญถึงสูงสุดก็มีเสื่อมลงเป็นธรรมดา

นอกจากกัณฑ์ดังกล่าวมาแล้ว ยังมีสัญญาบัตร คือเป็นกัณฑ์ว่างไม่มีพระพุทธเจ้ามาตรวัด และพุทธกัณฑ์ คือกัณฑ์ที่มีพระพุทธเจ้ามาตรวัด ถ้ามีมาตรวัดองค์เดียวในกัณฑ์นั้น เรียกว่าสารกัณฑ์ ถ้ามีมาตรวัด ๒ องค์ เรียกว่ามณฑกัณฑ์ ถ้า ๓ องค์ เป็นวรกัณฑ์ ถ้า ๔ องค์ เป็นสารมณฑกัณฑ์ ถ้า ๕ องค์ เป็นภัทธกัณฑ์ ได้แก่กัณฑ์ในปัจจุบันนี้ ซึ่งมีพระพุทธเจ้ามาตรวัด ๕ องค์ มาตรวัดแล้ว ๔ องค์ คือพระพุทธเจ้า พระก

กุดั่นโฆ พระโกนาคมน์ พระกัถ์ตป และพระโคตม ยังจะ
 มาตรัดภายหน้าอกของคหิณคิอ พระศรีอาริยมุตไตรย ภัทร
 กัถปมีความนานได้ ๒๓๖ ล้านปี และถ่วงมาแล้ว ๑๕๑ ล้าน
 ปี เรื่องของกัถปโดยย่อมีดังนี้ ชาวบ้านรู้จักคำว่ากัถปดี
 เพราะมีคำพูดติดปากกันอยู่เช่น “หมิ่นกัถปแด่นกัถปอนันต
 ชาติ” (อ่านว่ากัถกัถ กัถปเป็นภาษาสันสกฤต ถ้าเป็นภาษา
 บาลีกัถเป็นกัถป) หมายความว่าเกิดและตายมาแต่นานจน
 “ไม่รู้วากัถชาติ” “ชวักกัถปกัถปพุทธานดร” หมายความว่า
 ตดอดกัถปซึ่งอยู่ระหว่างระยะเวลาที่พระพุทธเจ้าองค์หนึ่งเสด็จ
 ปรีณิพพานแล้ว และมีพระพุทธเจ้าองค์ใหม่จะมาตรัด

เรื่องกัถปนี้ ทางดัทธิดำสนธิในคัมภีร์กำหนดเป็น อย่างหนึ่ง
 คือกำหนด ระยะกาล ในระหว่าง สร้างโลกและสร้างโลกเรียกว่า
 กัถปหนึ่ง เวลาระหว่างที่ยังไม่ได้สร้างโลกใหม่เรียกว่า
 ประตยักัถปหนึ่ง ในชั้นเดิมแบ่งออกไป ๔ ยุค เรียกว่ากฤตยุค
 (กฤตายุคในไทย) เทรตายุค (ไตรตายุคในไทย) ทวา-
 ปรยุคและกัถยุค ยุคเหล่านี้มีระยะที่ตดอดจนความดีความ
 งามของโลกเรี่ยดวงตามลำดับ ในกฤตายุคความดีความงาม

มีพร้อม ดังที่เรียกว่า ดัตช์ยุค เป็นยุคที่แคศัธรรมความ
 ดัตช์ความจริงเทียบได้กับ Golden Age ของฝรั่ง ในไครดา
 ยุค ความคิดความงามลี้ถ้วนเหลือตามถ้วน ในทวารยุค
 เหลือครึ่งหนึ่ง ถึงกัตช์ยุคคือยุคปัจจุบัน ความคิดความงาม
 เหลืออยู่เพียงถ้วนเดียว ในภาษาไทยถ้าพูดว่า “เกิดกัตช์”
 “เป็นกัตช์” หมายความว่าเกิดจนวาระบรรพมาพ้นกถว
 เกิดตรอนไปถ้วน ศัธรรมเลื่อมหมด หากความดุษความดังบ
 ไม่ได้ ยุคทั้ง ๕ นี้ เมื่อรวมกันก็เป็นมหายุคหนึ่ง พนมหายุค
 ก็เป็นกถปหนึ่ง ถ้าจดยุคทั้ง ๕ เป็นบัญญัติเฉพาะที่จะเป็นดังนี้

ต้นรยา (ขมุกขมัวคชนเจ้า)

๔๐๐

วัน

๔,๐๐๐ กฤดายุค

ต้นรยา (ขมุกขมัวคชนคำ)

๔๐๐

ต้นรยา

๓๐๐

วัน

๓,๐๐๐ ไครดายุค

ต้นรยา

๓๐๐

ต้นรยา

๒๐๐ มหายุค

วัน ๒,๐๐๐ ทวาปรยุค

ฉนรยา ๒๐๐

ฉนรยา ๓๐๐

วัน ๓,๐๐๐ กัตยค

ฉนรยา ๓๐๐

ฉนรยาคักระยะเวดาหุคค จากยุคหนึ่งไปอีกยุคหนึ่ง

จำนวนเหตงานถาเบนนี กรวมได้ ๑๒,๐๐๐ ปี คุณด้วย

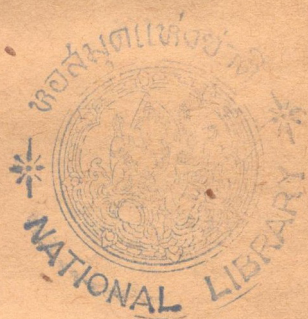
จำนวนพิน ก็เป็น ๑๒,๐๐๐,๐๐๐ ปี เป็นกัตยคหนึ่ง

เรื่องพรหมที่เดาาน เรามักจะใ้ปน ๆ กันกับพรหม
ของลัทธิค่านาฮินดูซึ่งเราเรียกว่าลัทธิศาสตร์ พรหมของไต่-
ศาสตร์มั่งคั่งเดียว เป็นพรหมผู้สร้างโลกเหมือนพระเจ้าของ
ลัทธิคริสต์ ชนเดิมาครั้งด้นยลัทธิพราหมณ์ พระพรหมเป็นแต่
พระวิญญาณดวงใหญ่ไม่มีรูปร่างเป็นคัวคน (Impersonal)
โลกธาตุและสิ่งทงปวงที่ปรากฏเห็น ก็ออกมาจากพรหม เมื่อ
ตายหรือทำตายไปแล้วก็กลับค่นไปสู่พรหม หรือเขารวมอยู่
กับที่เดิม เพราะฉะนั้นโลกและสิ่งทงหตายในโลกจึงเป็นดั่งไม้
เตียงไม้แท้จริง มีแต่เพียงแะ แท้จริง (Reality) ก็แต่พรหม
เท่านั้น เป็นคคคความเชื่อก่อในจำพวกลัทธิค่านาที่เรียกใน

ภาษาอังกฤษว่า Pantheist ถ้าเทียบพรหมไม่มีรูปร่างตัวคน
กับรูปพรหมในไตรภูมิ ซึ่งกล่าวว่าไม่มีรูปกาย นึกแต่จิต
(Mind) ไม่ปรากฏเป็นรูปพรรณสัณฐานใหญ่เล็กหรือมี
วรรณะดำแดงขาวเหลืองพื้นวิสัยที่จะแสดงเป็นรูปได้ เหมือน
ดมพัดไปมาในอากาศ ใครๆไม่อาจแสดงรูปของดมให้ปรากฏ
ได้ รู้ดีว่าพรหมในไตรภูมิ จะมีที่มาจากพรหมของสัตว์
พรหมณ้องตนเอง คือมาพระพรหมซึ่งไม่มีรูปร่างตัวคน
ก็กลายมาเป็นพระพรหมผู้ใดคนหนึ่ง เป็นพระพรหมผู้สร้างชนใน
สัตว์โดยลำดับ พระพรหมผู้สร้างเราเรียกว่าชตา พรหม
หรือจุตรพักตรพรหม คือพรหมผู้ให้ เพราะท่านผู้ใดเคยรู้ดี
เห็น บางทีก็เรียกว่าพระครุโดยหงส์ คือพระผู้ให้หงส์เป็น
พาหนะสำหรับทรงไปไหนมาไหน พระพรหมผู้ให้ท่านไม่ได้
อยู่ดั่งพระองค์ เพราะท่านมีพระสร้อยดี เจ้าแม่แห่งวาจา
สัตว์ของพรหมณ เป็นพระมหาดิ เสด็จพระสร้อยดีจึงเป็น
พรหมหรือพรหมผู้หนึ่ง ส่วนพรหมทางพุทธศาสนาดังกล่าว
มาแต่โบราณมานานมากองค์ และเป็นพรหมคือพรหมจรรยคือ
ไม่มีเมฆ พรหมเหล่านั้นก็ใหญ่กว่าพรหมทั้งหลาย เรียก
ว่าท้าวมหาพรหมหรืออัมมัตพรหม ดังที่กล่าวออกพระนาม

ท่านเมื่ออาราธนาพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา แต่ท้าวมหา
พรหมมีลักษณะเหมือนพระอินทร์ คือเป็นตำแหน่งหัวหน้าของ
พวกพรหมเท่านั้น อย่างเดียวกับพระอินทร์เป็นหัวหน้าพวก
เทวดา แต่ท้าวพรหมมีหลายองค์ เพราะพรหมใดก็มีอยู่หลาย
ชั้น ในบรรดาท้าวมหาพรหมนี้ มีอยู่องค์หนึ่งมีฤทธิ์มากกว่า
เพื่อน ไม่มีลักษณะเป็นพระพรหมผู้สร้างของไฉยศาสตร์ โดย
ที่ชาวไทยนับถือพุทธศาสนาและดลิติไฉยศาสตร์ ปนๆกันไปด้วย
เป็นประเพณีกันมาแต่โบราณกาล ดังทมหาคถาเจ้าคุณว่า
“พุทธกับไฉย” พรหมของพุทธและของไฉยจึงเกิดปนกันขึ้น
คือยอมรับนับถือพระพรหมผู้สร้างด้วย แต่เพื่อให้พระพรหม
ผู้สร้างประพฤติพรหมจรรย์ ให้เข้าระดับเดียวกับพรหมอื่นซึ่ง
ไม่มีเมีย ในหนังสือวรรณคดีของไทย จึงโอนพระสุรศักดิ์
มเหสีของพรหม ให้ไปเป็นมเหสีอีกองค์หนึ่ง ของพระอิศวรด้วย
จะได้รู้อะไรรอดกันไปที่ไม่ขัดแย้งกัน ว่าพระพรหมมีเมียไม่
ได้เพราะประพฤติพรหมจรรย์ เรื่องพระพรหมเข้ามาอยู่ใน
คิณฑ์และวรรณคดีของไทยอยู่มาก ตลอดจนคำในภาษาไทย ก็
มีคำพรหมเกี่ยวข้องกับอยู่หลายคำเช่น เรียกบิดามารดาว่าพรหม
เพราะท่านมีเมตตากรุณา คือบุตรเหมือนพรหม ซึ่งมีพรหม

วิหารคือเมตตาการุณามุทิตาและอุเบกขา เด็กที่เกิดมาได้ ๖
 วันถกกันว่า พระพรหม จะเขียนเป็นเส้นไว้ ที่หน้าผาก เพื่อแสดง
 ให้รู้ว่าจะมีความเป็นความตายเป็นประการใด เรียกว่าพรหม
 ลิขิต (Fate) เมื่อพูดว่าถึงพรหมลิขิตก็คือถึงความตายดังที่
 ได้เขียนบอกกำหนดไว้ ดาซชนิดหนึ่งเป็นรูปกายประกอบที่
 หัวเต่าในดงา บัศยกรรมไทย มีปราสาทและ โบสถ์วิหาร
 เรียกว่าพรหมมณัร ดาซเป็นศาลี่เหลี่ยมซ้อนกันขึ้นไปเป็นรูป
 พระเจดีย์ มีโถงหน้าจั่วเรือนแบบไทยเรียกกันว่าหน้าพรหม
 มณัร คำดั้งเดิมของพระพุทธเจ้าบางที่กล่าวว่าพรหมจักร
 ผู้หญิงที่เป็นคนบริสุทธียังไม่แต่งงาน เรียกว่าหญิงพรหมจารีซึ่ง
 ตามความเดิมหมายถึงกุดบุตรผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนทางศาสนา
 พรหมณั หรือหมายความว่า เป็นผู้ชายที่ไม่ประพฤติ
 ในเรื่องเมถุน ถ้าเป็นผู้หญิงเรียกว่าพรหมจารีณั ซึ่งเป็นคำ
 ภาษาไทยก็นำมาใช้ แต่เป็นคำเกิดใหม่ เดิมใช้ว่าพรหมจารีคำ
 เดียว มุ่งถึงผู้หญิง ไม่ใช่ผู้ชาย ถึงเวदानักยังใช้คำน้อย

หอสมุดแห่งชาติ
สาขาวัดไชยชุมพลชนะสงคราม
จังหวัดกาญจนบุรี

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ สมผล ถนนแพ่งภธร พระนคร
นางชวนเย็น แซ่ลี้ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๔๘๓